



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelsesskrift

til

den offentlige Examen i Sorø Akademis Skole
i Juni og Juli 1877.

Indhold: 1. Udvalgte Breve af L. Smith, meddelte af J. H. Bang.
2. Efterretninger om Skolen og Opdragelsesanstalten.
Af Rektor, Prof. Dr. Tregder.

Sorø.

Trykt hos V. Røhr.

Udvalgte Breve af L. Smith,

meddelte af

J. H. Bang.

(Fortsættelse.)

Af et Brev af 3die Febr. 86. Vendingen med Østersøes*) Kompagniet glædede jeg mig over i den Hensigt, at Kompagniet med frie Hænder vist vil kunne handle sig til større Fordeel end forhen; og Landet tabe mindre end det vilde have tabt, om Kongen tog Handelen; thi det er rent galt. Tabet er allerede frygteligt og ulykkeligt for mange Mennesker; men end større Tab vil Kongen have, om han faaer det; og Kongens Tab er jo Landets. Dog, de veed hvad jeg tænker om dette, og jeg veed ogsaa min Vens Tanker. At *Breuer****) var en slem Krabat, det sagde jeg Dem jo rigtig nok; dog har han nok gjort flere Galskaber end jeg veed; dette hans siste Endeligt vidste jeg endnu ikke; dog har *Breuer* uden Tvivl og spilt i Tal-Lotteriet; det bandsatte Lotterie — endnu være end Aktierne. Min Ven faaer endnu et par Epistler med Norske Portræter fra mig. — —

Jeg har Jordegods til Kaldet circa 49 Tønder Hartkorn; disse Bønder vil jeg give Frihed og Eyendom (NB om Hs. Mayestæt giver mig Lov dertil) af deres Gaarde; og har allerede en stor Deel udkastet af Planen hertil. Naar den er færdig skal den flux ind i Rentekammeret; og disse Siele i det mindste frelses fra det Slaverie, som de ved lidt Kneb af en egen nyttig og

*) Om Østersøiske Kompagni se Manuskriptsamlingen 75, c. 1—7.

**) Lærer ved Kadetakademiet.

Bondefiendsk Sogne Præst saa læt kan styrtes i, da Grundet Eyer gierne vil have dem under sit Herredømme. Jeg vil haabe, at jeg skal faae mange af Jydlands Geistlighed, som har noget Gods, til at følge mit Exempel, og Landet vil altid vinde; skjønt manges en Proprietær, som gierne aad disse Præstebønder med Huud og Haar og Krop — og vil, om dette skeer, maledide mig. Jeg var ikke falden paa dette, havde *Lyttichau* ey forgangen sagt mig han vilde kiøbe disse Bønder, og da jeg forsikkrede ham der blev intet af; trøstede han sig med, at jeg levede ikke evindeligt, og der kunde vel komme den Præst, som lod sig handle. Derpaa svarede jeg intet; men tænkte siden hvad der var at gjøre.

Der er nu skreven saa meget om det Hoverie og den Stavns Pligt; men nu har jeg og begyndt alvorligen at tænke paa den Sag; og det skal ikke blive mig vanskelig at gjøre det for hver sund Menneskeforstand fatteligt, at, da Konger, ere Konger *per contractum et foedera* — thi at Konger ere umiddelbar satte af Gud; det troede nok de gamle fromme Siele; men Historie og Philosophie veed intet af slikt — saa kan Fødestavns Pligt hverken *ex consensu expresso*, ey heller *ex consensu præsumpto vel interpretando* forklares og beviises som Ret; Kongen har ikke Ret til at sælge nogen Mands Frihed, og den Dag han gjør det bryder han Baandet mellem Undersaat og sig. Dette kunde meget ziirlig udføres — men General Fiskal, Muncholm eller en halv Alens Dekourt af Kroppen — ja det har ingen Fare. Ingen Tyv hænges for han stiel, men fordi han ikke forstaaer sin Profession — og det skulde være en underlig Sandhed man ey kunde, med behørig Klogskab skrive. Fra denne Kant har, saa vit jeg veed, endnu ingen taget Sagen — og engang skal jeg vist udføre dette, om ikke til andet, saa til min Vens Brug.

Af de Hamburger Aviser, seer jeg at vor dyrebare Prinds er frisk igien, og det er og det eneste gode Nyt jeg der har funden. At *Fleischer* for sin Bog er under General Fiskalens Tiltale det er ikke efter mit Hoved;

dog vil nok Veykomissionen faae nogle flere smukke Ting at høre ved denne Leylighed — og *Fleischer* har altiid i det Stykke Publikums Stemme for sig. Nyelig har denne Commission udvirket Forordningen om Veypengene, som er ubegribelig haard og trykkende — i sær i Hensigt til de Passage Penge, som af Kreaturer skal betales; thi de tabe virkelig ved at drives ad de nye Veye.

Men en styg, saare styg Relation staaer der under 25 Marti fra Kiøbenhavn i Hamburg Correspondent Nr. 52, at de 32 Mænd have paa høiere Stæder anholdt om Tall Lotteriets Afskaffelse — es ist aber dies Gesuch abgewiesen worden — dette er en sand Skiendsel. Noget kunde der dog have været giort; i det mindste Trækningerne formindskede; om man ikke for Betienternes Skyld saa strax og med eet kunde ophæve dette Dievelskab.

Jeg har nu fra *Ottesen* i Horsens faaet en heel Bog gode Anmerkninger*) over *Eschels Kroons* Smorerier, som min Ven med første agende Post skal faae tillige med Bogen. *Ottesen* troer jeg gik nok til Ostindien igien, da han i de 27 Aar han har været der, er bleven afvant med vor nordiske Klima — af hans Brev, han skrev mig forgangen til kan jeg see dette; men da han var Handels Chef da han nu var der, og er en rig Maud, saa vilde han ikke i ringere Post gaae tilbage — Naar min Ven faaer hans Bemærkninger kan de giøre sig Begreb om ham, jeg synes han sagde mig da jeg talde med ham, at han var kiendt af *Schack Rathlau*.

Og nu maae jeg her stoppe — Lev vel elskede Ven, og elsk stedse Deres uindskrænket hengivne S.

d. 7. Apr. 86.

Endskiondt jeg end ikke i Dag kan sige min Ven noget klogt; saa vil jeg dog præke lidt med Dem — maaskee ogsaa knurre lidt? hvad knurre? ja; thi hør nu. For 3 Uger siden fik min Ven, som jeg afsendte 2 Ark Philo-

*) Manuskripts. Nr. 112, 5.

sophie; og dertil et quart Blad Pølsesnak og misantropiske Indfald over den usselige *Fogh* — quart Bladet ligger der ingen Magt paa; men om de 2 Ark ere komne rigtig frem; det gad jeg nok viide, som og om De med sidste agende Post fik *Eselskrons* Bog — see dette maae min Ven smukt giøre Rede og Rigtighed for — hvis ikke lyser jeg Band over Dem — og saa sidder De kiønt der; thi nu ere mine Helligdage forbie, og naar saa Confirmations Søndagene ogsaa er forbie, saa har jeg dog nok Tiid til at lyse Band over en god Ven. — De veed nu altsaa hvorefter De sig haver at rette og for Skade at tage vare.

Det har i Dag fornojet mig at høre fra Kiøbenhavn at Provst *Grundal* er kommen til Ribe; thi han er som al Rygte stadfæster en brav Mand; men derimod har jeg atter ærgret mig over at Canseliet har *favoriseret* Mester *Parelius* i Trondhiem, og undtaget det Cleistiske Boe etc. efter hans eensidige Forestilling fra den almindelige Comission — og saaledes givet ham fuld Raadighed over en 14000 Rdl., han sidder inde med. *Dr. Hagerup* har han faaet med ind i det Spil; og nu maa jeg reent ud sige, at jeg ikke mere kan troe godt om disse Folk. Gid jeg nu var i Trondhiem; jeg skulde dog have skaffet disse Hottentotter noget at giøre — den arme *Mowadt* er færdig at blive gal over deres Anstalter; og er nær ved at forlade den heele Comission.

Jeg seer *Palludan* *), en af *Bartholms* Creaturer har prædiket i Slotskirken — formodentlig ikke uden Hensigt Mig er det kommen dertil nu, at jeg fast hverken har Hoved eller Forstand: og altsaa uden Tvivl bliver til sist en værdig Pesthuus Præst; saa den ene gale kan præke for den anden. Nu vil det komme and paa hvorledes jeg strider Hundedagene over; men det vil rigtig holde haardt.

*) Peder Paludan f. 1755, Kapellan til Frelsers Kirke 1785, prædikede i Slotskirken Marie Bebudelsesdag, 2. April 1786, blev Smiths Eftermand i Asminderød og Fredensborg 1794 † 1799.

Nu kan jeg ikke skrive et Bogstav mere; thi alting løber rundt omkring, som om alle de tolv Harer der sidde i Hiernen vare blevne løbske — Har De ikke faaet mit philosophiske Snak, saa lad mig det viide, at jeg kan faae Postmesteren hængt — har De faaet det, saa sig mig om De vil have mere — eller om det er unyttigt Arbeide — da vil jeg tage mig noget andet for, og ikke befatte mig mere med den forhexede Philosophie, som har ganske skilt mig ved de lyksalige *Clausers* søde Roelighed, og gjort mit *Capitolium* til et *perpetuum mobile*.

Og nu lev vel, elskede Ven. — ¹⁸/₄ 86.

At jeg da altid, Ven, skal være en Ulykkens Prædikant det er en sørgelig Lod, men alter i Dag maae jeg berette en forfærdelig Ulykke, som i Søndags overgik Veile. Jeg var i min Annex Kirke og konfirmerede Ungdommen, og da jeg Eftermiddagen Kl. 5 kom hiem, laae det heele Qvarteer, som kaldes Nørregade i Aske, og Ilden rasede saa grumt, at vi ikke havde Haab om at se noget af Byen frelst; Ilden begyndte midt i Gaden, det blæste stærk og da ulykkeligviis Kammer Herre *Juuls**) Gaard strax blev angrebet, og der paa Loftet laae Eskadronens Krudt, saa floy Tag og Bielker afstæd og udsprede Ilden over den heele Gade paa begge Sider. Ritmester *Krogh*, en brav Mand, var iilet op paa Loftet for at faae Munderinger o. s. v. reddet; men just da han kom op sprang Krudet, og skamslog hans eene Arm ved de omflyvende Stykker, samt med en Bielke slog ham over Hovedet, saa han for sin Tienst Iver vist var bleven et Offer for Ilden, om ikke nogle af Folkene havde revet ham ud; men imidlertid mistede han dog derved hvad han selv eyede, da hans Gaard var strax derved, og blev omspendt med Ild inden han kunde tænke paa at redde noget. Og saa gik det fast med alle de arme Folk i den heele Gade — de mistede Alt, og da det mestendeels vare velhavende

*) Kammerherre Chr. Fredr. Juel, Generaladjutant og Second-Major.

Folk, saa er Tabet saa meget større og sørgeligere. Kiøbmand *Lindeman*, en rig og meget god og ordentlig Mand, bode ogsaa i denne Gade. Han havde jaget alle sine Folk ud for at redde og slukke i Kammer Herre *Juuls* Gaard, og der vare de, da dens Tag sprang og antændte hans, saa han selv intet fik Reddet, men maatte da alle Vinduer blive med eet kastede ind i Stuen og over det heele Huus flygte og overlade Alt til Ilden. Hans Gaard var den anseeligste i Byen og i Omkreds 102 Fag Huus stor, han havde megen Velstand, stor Oplag af alle Slag Ting — og faae Øyeblikke berøvede ham Alt. Ingen har tabt saa meget som han; og snart skulde jeg sige: ingen fortiente det mindre. Dog der ere flere, mange meget beklagelsesværdige Ulykkelige, hvis Velstand blev i faae Øyeblikke omskiftet til Armod; og den lange Tørke, den stærke Storm, og det ulyksalige Krudt spredte Ilden med en Hastighed, at Intet næsten kunde reddes, og Gaden tvert over end ikke kunde kommes frem ad.

En god tredie Deel af Byen er afbrændt, og at min Ven kan tydelig gjøre sig Begreb derom, saa efterslaae *Pontopidans* Atlas Tom. 5. P. 934 Byens Grundtegning, og da er det Stykke fra Mitbroe til Nørre Port, det er fra No 10 heel opad paa begge Sider til Nom 11 opbrændt. et eeneste Huus undtagen paa Gadens Vestre Side som dog ogsaa var antændt.

Kongens Skade ved Heele Eskadrons Magazinet's Opbrændelse samt 3de Heste, Munderinger, Telte o. s. v. regner man for en 8000 Rdl. Kammer Herre Juul har maaskee tabt ligesaameget; En *Madame Bierring*, som levede af sine Midler og var en rig Kone; fik ikke mere reddet end det hun med sin Daatter gik i; og saa noget smeltet Sølv o. s. v. de have udpillet af Grunden. Og saaledes de andre. En Smed, som just kørte for mig til Sogns, fandt ved sin Hiemkomst Gaard og Alt i Aske, og de Heste jeg kørte med er nu al hans Eyendom. Et beslægtet Fruentimmer af *Mad. Bierring* blev af Ilden og Røg i Porten qvalt og opbrændt da hun vilde gaae ud af Huuset.

Og nu denne Ulykke med alle disse Mennesker, som hverken have Huus eller Føde; mange have Jord i Marken, men deres Sæd og Redskaber er opbrændt; og den største Nød bliver end da for Sæd; og faaer de ey saaet, og det gjør de ey, da de ikke have Penge at kiøbe for, saa Høstes heller ikke.

Troe mig det var en Eftermiddag og Nat, der var ublid; og jeg tillige med andre havde ikke nogen Tanke tilovers uden for at faae Ilden standset.

Men hør nu Ven, vi maa have nogen Hielp til disse ulykkelige Mennesker: og De maae være deres Tolk og Forbeder hos vor dyrebare Prinds. Nogle Hundrede Rixdaler maa han give os — der hielper ingen Snak for, i hvad saa alle Finanz Mennesker vil sige — og naar H. K. H. giver dette selv, saa kommer det ingen ved; og dette maae uddeles til de elendige afbrændte, at de kan faae Korn; og dette skal jeg efter Overlæg med Byefogeden og den Residerende Capellan Hrr *Vinther* gjøre, som vi for Gud og Mennesker det agte at være bekiendt. Er der noget christen Menneske, som ellers vil give noget, saa er det vel gjort.

En Almindelig Hielp til Huusenes Opbyggelse ved Collect eller andet sligt, maa vi og søge; men dette haver jeg endnu ikke rigtig faaet i Hovedet; og veed snart ikke selv hvad jeg tager mig for.

Dette er Menneskehedens Sag — og her maae hielpes saa snart mueligt er. O det Syn af de mange bedrøvede Mennesker, deres Klager, deres Jammer — Jeg kaster Pennen og anbefaler Alt Gud og H. K. H. Naade.

Vale et ama totum tuum Smith.

Veile d. 25. Apr. 1786.

(P S) Selv har jeg dog ingen umiddelbar Skade lidt af Ilden, skiøndt der kun var nogle faae Huuse mellem det, hvori jeg boer og dem der brændte; men at en tredie Deel af Byen er bleven Staadere, det vil vistnok Præst og Degn komme til at undgielde.

Frederiksborg er nu atter ledigt; vil *Koefod* ey søge det, eller vil man ey give ham det, saa ønsker jeg at faae det; og beder min Ven vil lade mig viide om jeg skal indgive Ansøgning derom eller ikke.

Kiøbmand Lindeman her af Byen indgiver i Dag en Ansøgning til Kongen om et Laan; og da han havde den Spekulation, at han vilde være heldigst, om han direkte addresserede sig til Kr. Pr. saa har jeg ey vildet raade ham derfra, at han ikke siden skulde have noget at auke paa, om hans Ansøgning ey lykkedes. Han fortjener at hjælpes; og vilde Kongen i en 6 Aar laane ham en 4000 Rdr. Rentefrie, saa troer jeg, da han strax vil bygge igien, og eyer mange Jordlodder ved Byen, at Kongen intet vovede; men med Vished kunde faae sine Penge igien i følgende 4re Aar, naar de i disse successive betaltes med 4 Proc. Rente for de siste Aar. Dette er min Mening om dette Laan, naar det skulde *existere*, som vist var at ønske. (25/7 86)

Endskiønt jeg er saa knap logeret at jeg ikke har kundet modtage nogen af de ulykkelige nøgne Mennesker, som Ilden har berovet Huus og alt, saa gjorde jeg ikke mindste Vanskelighed i at modtage de tvende splitter nøgne Personer min Ven under 22. Apr. afsendte til mig; jeg modtog dem med Glæde fra en saa kier Vens Haand, og Deres Søskende skal altid være mig velkomne.

Det er mig kiert at min Ven ikke er nogen Elsker af at blive bandlyst; men jeg maae og sige Dem, jeg er heel slem i den Post; i Onsdag holdte jeg en Prædiken i Andledning af at den brændte Jomfrue *Claudi* blev begravet; og efter at jeg der havde talt om hendes Død i al Korthed, opmuntret de afbrændte, opfordret de frelste til at takke Gud ved Miskundhed i Andledning af Texten, „takker Herren; thi han er god og hans Miskundhed varer evindelig,“ saa endte jeg Prædiken med at tugte det Hundedy, som her haver stiaalet indtil Ubegribelighed. Jeg maledidede dem saa stygt, at intet Menneske før har hørt sligt; og jeg troer ey nogen som horte dette glemmer det

saalænge de leve. Alt hvad min Aand formaaer, alt hvad jeg ved Deklamation kan udrette blev anvendt, og jeg skulde have ønsket min Ven havde hørt dette; saa meget mere, som jeg blot efter et Par Timers Meditation havde udkastet Hovedtingene; altsaa ikke har Talen *in extenso* skreven.

At min Ven er tilfreds med Philosophien er mig Fyldestgiørelse nok; naar jeg kommer lidt i Roe efter alle de Forstyrrelser, som denne Ulykke nødvendig forvolder og faaer mig Huus, da det jeg boer i i disse Dage er solgt for 3000 Rdr., saa skal De faae mere af den Tønde. Imidlertid ligger det godt hos min Ven, og det er vel, at der hidtil ikke har været Leylighed til at Pr. kunde see det; thi ellers var Pausen bleven for stoer.

Tak for det med den agende Post belovede om Rg For. (Rang Forordning) af Manden *Schak Rathlou* det vil være mig meget interessant at see hans Tanker. *Wiehe* er Dem med Liv og Siel hengiven, og det at hans Tanker ved min Vens Bekiendtskab har *reelle* Beskieftigelser fordriver hans hypochondriske Luner, og er en sand, den bedste Lægedom for ham. Han er nu lykkeligere Mand, end han i mange Aar har været, da han er fornøyet.

Haabet om vor *Janson*, De gav mig Ven, er en sand Glæde for mig, og skeer det, tør jeg spaae vor Pr. den visseste Glæde, og *Schak R.* Udodelighed af sit Patronat. Selv skal jeg da med Fornøyelse og Attraae ønske mig at blive ansat ved Universitetet NB. naar jeg kan blive Præst tillige, thi det vil og kan jeg ey lade fare og min Ven med *Janson* måae giøre ved mig hvad de vil. Det forstaaer sig selv at den Sag skal blive hos mig, som havde De sagt den til den opbrændte Jomfrue *Claudi*, eller deres nogne Personer. Det er rigtig nogle lystige Tingester, som jeg ret har moret mig ved at see.

Kamerherre og Ridder *Scheel* *) fra Fyhn paa Mollerup gav mig i Gaar ved sin giennem Reyse til vore Fat-

*) Fred. Christian Scheel til Birkelse og Mullerup, Ridder af Dannebrog.

tige 60 Rd., hvorfor jeg har kjøbt Rug til Brød til dem og Lærred; en Kammer Herre Kürbis *) gav 20 Rd. *Scheel* deelte desuden selv ogsaa endeel ud; og saaledes begynder det godt.

Jeg har i disse Dage været baade Præst og Brandmester og en Erke Gadestryger; og saaledes vil det endnu en Stund forblive. Det var godt at Mester *Janson* ogsaa saae Deres Anmerkninger; thi han er en dygtig Svend i mange Deelev og Stykker; og vare vi først engang samlede paa en Plet, saa skulde vi rigtignok kunde arbeide allehaande.

Den arme Kamer Herre *Juul* har lidt stort Tab, han kom til *Schanderborg*, hvor hans Kudsk herfra mødte ham for at bringe (ham) hid; men da han fik denne stygge Nyched, vendte han tilbage igien, og er syg, og det maaskee ikke saa lidet.

Der vil nok arbeides paa at tage Rytter Eskadronen herfra; nu kan den ikke være her; men Hestene kan snart slaaes paa Græs, og der kampere Sommeren over og siden naar der er bygget komme hid igien; thi det var virkelig stor Skade om den ganske skulde borttages; og det var Synd for Menneskene.

Jeg maa her afbryde; thi mine Konfirmations Børn bie efter mig. Lev vel og elsk stedse deres inderlig
hengivne S.

27. Apr. 86.

For de 100 Rd. min Ven fra H. K. H. sendte mig følger Qvittering; men min Taksigelse for de Arme, til hvis Hielp denne Gave er bestemt, mit Hiertes Følelser, dem Ven maae De forklare for vor dyrebare Prinds; thi jeg føler at jeg ikke i denne Forstyrrelse kan selv giøre

*) Joh. Christoffer Gotthold v. Körbitz til Weyerup, Ritmester, ægtede 1783 Major Hans v. Lövenhjelm (til Veirup) Enke Ida Sophie Bülow, Joh. Bülow's ældste Søster. Efter hendes Død 1801 fik han med sin anden Hustru Lammehave og døde 1807 som Oberst ved Landeværnet.

del, som det burde gjøres. Hans ædle høye Hierte være hans herlige Løn — og De Ven — nu De veed hvad jeg føler for Dem — og De har talt de Nødlidendes Sag kraftig; det seer jeg af den hastige Hielp og det vidste jeg *a priori* De vilde.

Lykkelige har vi imidlertid været med at faae pludselig Hielp. Ridder og Kamer Herre *Scheel* gav 60 Rdl. Derfor kiøbte jeg 10 Tønder Rug til at bage Brød af, og fik dem overladt for 4 Rdl. Tønden af Grundets Eyer, hvor og Brødenes bages. Desuden har jeg kiøbt henimod 100 Alen Læret af samme Penge. 20 Rdl. Kammer Herre Kyrbis gav bleve strax i Penge uddeelte. I Løverdags fik vi fra en Mand heder *Bohwig**) paa en liden Herregaard *Nebbe* Gaard kaldet, 40 store Brød, og 2 Tønder Gryn, i Gaar fik vi 54 store Brød fra Provst *Bang****) i *Piedsted*, 2 Mile herfra, hvis Præstegaard for 5 Aar siden afbrændte. En *Madame Marcusen*****) paa Herregaarden *Aggersbøl* sendte sist i Ugen 100 Rdr. Flere have lovet Brød; og saaledes har vi i faae Dage pludselig faaet god Hielp.

H. K. H.s Penge tænker jeg at anvende, en Deel af til at kiøbe Sædekorn, men Ulykken er det er ikke at faae her omkring paa nogle Miile, i sær Havre. Nu skal jeg undersøge Alt herom, og imidlertid har vi med de forrige Gaver Sulten stillet; og kan jeg ikke faa Sædekorn, saa kan Pengene henligge noget, til jeg enten (seer) at der atter fattes Brød, og da fra *Horsens* kan kiøbe Rug, eller de i *natura* kan uddeles, og saaledes troer jeg paa bedste Maade at efterkomme Hans Kongl. Høyheds naadigste Villie og Hensigt. I Gaar, da vi uddeelte Brød, var der plat intet Rugbrød at faae da ogsaa nogle Bagere ere afbrændte, og de tilbageblivende bekymre sig ikke om at

*) Kammerraad Lars Bolvig købte 1765 ved Ryttergodsets Salg Nebbegaard ved Randsfjord, Gaarslev Sogn.

***) Claus Bang f. 1737 † 1797.

****) Ped. Marcussen besad 1753 Aggersbøl Hovedgaard i Ø. Snede.

hjelpe det almindelige; men bage Hvedebrød, som de bedst kan udpine.

Ilden kom af en Drengs Skud med en Nøglebøsse, som han andtændte med en Glod i Haugen; og den langvarige Torke; de Straatækkede Huuse, Stormen, og Krudet udbredte den: I Frederitz Avis staaer at *Lindemans* Krudt blev andtændt; men det er ikke sandt; thi strax da Ilden udbredte sig, lod han 2 Tønder Krudt han havde nedbære og styrte i Aaen, hvilket med Vidner kan beviises, og de tomme Tønder bleve staaende ved Vandet. $\frac{1}{4}$ Time efter Skudet stoed Huuset, som løb langs med Gangen i Lue; og i faae Minutter var Ilden i Eskadron Magazinet. Et Udtog af Brand Tings Vidnet sender jeg min Ven, at De deraf kan overse Ulykken, og maaskee forelægge H. K. H. det til Beviis at jeg ikke har gjort for meget af den Jammer.

Jeg kan ikke selv giøre mig Idee om *Frederiksborg* da jeg ikke kiender Kaldet, og det faaer da gaae; thi en Ilden Forbedring kan slet Intet nytte mig. Det eeneste jeg vandt var at være i Nærheden af min Ven, og det kan da vel og skee engang.

At *Lindemans* Ansøgning ikke saa ligefrem vilde Iykses troede jeg nok; men han vilde ikke lade den Idee fare — og saa maae den gaa sin Gang. Han har tabt saare meget; men kan dog ved Venner og Credit maaskee forhverve Brødet, da derimod andre have Intet Haab. Jeg har faaet det Indfald at udgive mine Prækener til Bedste for de afbrændte, og om faae Dage faaer De Subskriptions Planen, og maaskee skal da disse Prækener blive til dobbelt Nytte. Lev vel elskede Ven og elsk stedse Deres S. (Bülow har tilføjet Datum d. 4. Maj 86.)

Kun toe Ord, kiereste Ven, maae jeg i Dag sige Dem, da den heele Tiid er spildt mig deels med en Trolovelse deels ved et Giestebud paa Grundet, som jeg med Skikkelighed ey kunde afslaae Indbydelsen til. *Wiehe* sendte mig i Gaar med Posten 110 Rdr., som han havde

modtaget af min Ven, og af Fortegnelsen han gav mig paa Menneskene, som have Deel i denne Gave seer jeg ogsaa hvad jeg desuden *a priori* kunde viide, hvor virksom min Ven har antaget sig disse Armes Sag. De veed Ven alt hvad jeg kunde sige Dem i dette Stykke, og da De og veed at meget kan føles som ey kan udtrykkes, saa veed De ogsaa hvorfor jeg nu slet intet siger Dem af Alt det jeg paa mine ulykkelige Medborgeres Vegne havde saa megen Aarsag til at sige min Ven.

At Ideen om Prækenerne behager min Ven glæder mig saare; jeg sendte *Janson* Subskriptions Planen og vil haabe den alt er trykt og bekendtgiort.

Jeg har sendt en Afskrift til *Frederitz* og det er en Esel af en Bogtrykker da jeg ikke har faaet den endnu fra ham.

Tak Menneskene fra os for deres Godhed og De selv — dog jeg vil jo Intet sige —. Lad *Frederiksborg* Kald reyse hvorhen det vil; min Ven har fuldkommen Ret at det er mig intet nyttigt.

Kam. Herre Juul er kommen hid, han var da det brændte efter Cheffens Ordre paa Sessionen, — han har virkelig viist sig ædel mod de Ulykkelige ved denne Leylighed, og selv har han dog tabt anseelig.

Pur *Janson*, at han jager den Subskriptions Plan ud, jeg har ey Tiid at skrive til ham i Dag — Klokken er 8 Aften — Lev vel og elsk stedse Deres. S.

D. 9. Mai 86.

Da jeg just nu har nogle Aften Øyeblikke, da jeg intet kan giøre vil jeg tale med min Ven om et og andet som det kan falde mig ind.

Jeg seer af Aviserne at den gamle Byefoged *Moinichen* i Trondhiem er død; over 40 Aar var han i dette usle Embede, en dygtig Mand, efterlader stor Familie i usle Omstændigheder. Hans ældste Søn har nogle Aar været ham adjungeret, er en smuk ung Mand, og Familiens eeneste Støtte; Billighed og Menneskehed taler for ham

at han maatte succedere Faderen; og min Ven gjorde efter min Overbeviisning en god Gierning om de herom talde med Menneskene.

Jeg tvivler ikke paa Toldprokureuren *Evensen* jo søger Tienesten; men ligesaa godt kan Satan selv beskikkes til Embedet, som han. Det Onde bør min Ven forhindre at det ey skal skee; og kan man da ey gjøre det *reelle* Gode, saa er dog altid vundet derved, at det værste som kunde skee bliver forhindret.

Jeg formoder at være eller blive i Kanseliet af den geistlige Skifte Ret i Trondhiem anklaget fordi jeg ikke vil lade mig snyde for circa 500 Rdl., og ikke kan troe, at en for 40 Aar siden forraadnet Biskop kunde forandre den Norske Lov. Skulde nogen tale til min Ven derom, eller skulde *Dr. Hagerup* og *Parelius* direkte til Hoffet indsende noget desangaaende, da beder jeg min Ven svare de Spørgende og ellers fortælle jeg forlanger kun Ret i dette Stykke og ingen Naade, og al den Naade jeg ønsker, er at Sagen henviises til Lands Lov og Ret.

Den navnkundige *Tønne Lyttichau* praler og qualmer og det heele Sipschaft efter ham her omkring af den Fisker Kierlinge Snak, han i de Viborgske Aviser har indført mod *Marfeldt*; jeg var nær bleven gal i gaar hos hans Hrr Broder paa Grundet, som just førte den Hundesnak paa Bane for at forarge mig, da han troede jeg taalmodig som hans Giest skulde være nødt til at høre og biefalde hvad han sagde. Den unge Kamer Herre *Benzon**) og KmHerre *Juul* vare der og; men tilsist gik Naturen hos mig over Optugtelsen, og jeg maatte fortælle Menneskene slemme Ting; og havde *Juul* ey været med, som deels taledede ganske fornuftig jeg og deels vilde skaane *propter hæc et alia*, saa var det bleven end styggere.

Løyerligt er det, og det skal jeg nærmere faa erfaret, at her i Jydland er i de senere Aaringer indsneget aarlig nogle tusinde Tønder Rug, uden hvilke Priserne, som dog

*) Pet. Ulrich Fred. Benzon blev Kammerherre 22. Aug. 1781.

have været gale nok, vilde have bleven tre Gange galere, og Menneskene have forhungret. Jeg er paa Spor efter paalidelige Efterretninger herom og skal ikke forsømme Leyligheden at faae dem.

At Proprietærerne bedre op i Nørre Jydland offentlig sælger Karle, som de sælger Stude, dette er og et opbyggeligt Phœnomen, som ogsaa min Ven med Benævnelse af Tiid og Stæd og Personer skal faae Efterretning om.

Rentekameret har taget sig Bøndernes Sag mod *Tønder**) paa *Engelsholm* alvorlig, og jeg kan ikke troe andet end der bliver sat *Comission* over hans Forhold, hvori vel Byefoged *Caroc* ikke bliver glemt, thi han er god dertil. d. 12.

Faae Øyeblikke har jeg endnu inden Posten gaaer, og deri maae jeg præke med min Ven efterat jeg har præket for mine Jyder.

Min Subskriptions Plan er trykt i *Frederits* og allerede i Cirkulation her i Jydland; jeg vil haabe vor *Janson* har sørget for den ey ligger stille i Kiøbenhavn. Men nu har Hofcirklen allerede ydet sin Tribut ved min Vens gode Forsorg, og med Billighed bør de ey give mere, men have sit Exemplar hver, som har bidraget til det Sømmenskud min Ven ved *Wiehe* sendte mig. Høyst give Menneskene end 1 Rdr. for Bogen, og jeg skal i Fortalen erindre det fornødne.

Men Kiøbenhavn er stor, og naar kun nogle anseelige Folk befordre *Picens* Omløb, saa maa dog altid vindes endeel; og Menneskene trænge og høylig.

1 Tønde Rug koster hidentil her 5 Rdr. 2 $\frac{1}{2}$, og er nu her plat ikke at faae. 1 Tønde Byg forlanges 4 Rdr. for og kan neppe faaes for Penge. I *Horsens* er Østersøes Rug og didhen tænker jeg næste Uge at reyse og kiøbe en Snees Tønder for det første af H. K. H. tilsendte 100 Rdr., og dette skal da hielpe en Stund; hidentil have

*) Justitsraad *Tønder* kjøbte 1784 *Engelsholm* $1\frac{3}{4}$ Mil vest for Vejle.

vi dog havt Brød at give; men i Gaar da jeg uddeelte Brød var der mange som ikke havde en Stump i deres Huus, intet kunde heller faae tilkiøbs, og af disse en Familie af 10 Mennesker.

En Anekdote til Menneskehedens og den *Lyttichauske* Families Historie. Den ældste som eyer *Thiele* og *Grundet* er nu her. Af hans Forvalter havde jeg kiøbt 10 Tønder Rug til de Fattige, strax da *Scheel* havde givet de 60 Rdr. og faaet dem for 4 Rdr. Tønden hvormed han troede hans Herre ikke skulde være utilfreds. De 5 Tønder havde jeg taget, og de bleve malede, og bagte paa *Grundet* — og vare nu omtrent fortærede.

Nu kommer *Lyttichau* og fortæller mig, at hans Forvalter eller Inspektør, som han kaldes, havde giort galt Kiøbmandskab, han maatte maaskee selv kiøbe i Horsens for 5 Rdr., og havde kun en Provision af hen mod 40 Tønder tilbage etc. etc.

Jeg blev da vred, og bad at faae Pengene tilbage, saa kunde han beholde sine 5 Tønder, jeg ey endnu havde modtaget — dette blev med Glæde samtykt — man see her den sande Menneske Kierlighed! og denne Velbaarne Synder tilstoed dog at han hen over Mikkelsdag var for sit Huus provianteret uagtet disse 5 Tønder bliver tagen bort. —

Sandt nok der gaaer 5 Rdr. fløyten, som de Fattige kunde have havt, men jeg kunde ey taale at Hrr *Lyttichau* skulde tidlig og sildig fortælle, han havde giort sig saa stor Skade, fordi han ey havde taget den høyeste Priis der var muelig. Og nu lev vel elskeligste Ven og elsk stedse Deres uindskrænket hengivne *S.*

(10. og 12. Maj.)

Tak Ven for de atter tilsendte 10 Rdr. og Epistelen som jeg i Dag fik. Ja Mester *Lyttichau* er en Hædersmand — jeg har just hændelsesvis i denne Tiid hørt adskillige af hans Bedrifter, som ere priselige. Gierne vil jeg tage alt i

den bedste Mening, men naar Ondskaben er aabenbare bør man ey kalde den god, staaer der i vor Katechismus.

For at faa Tingen hurtig i Gang har jeg ogsaa i *Frederits* ladet trykke Subskriptions Planer, som alt løbe om i Jylland og Fyhn. Kamer Herre *Juul* har og deraf sendt nogle til Kiøbenhavn; men Skam skal *Profits* Folk faae (han er selv til Messen) at de noler med at trykke den *Janson* har leveret dem. Dog maae den nu vel være ude; imidlertid sender jeg min Ven et af de *Frederitser* Aftryk, at De kan see hvorlunde den seer ud.

I Tirsdags reyste jeg til *Frederits* for at faae Korn kiøbt; thi her er ikke en Skieppe; men ogsaa der var intet; dog fik jeg med en Skipper, som laae seylfærdig til Rostok giort et Slags Kontrakt om 150 Tønder Rug — aber, inden de kommer, saa har det Tiid. I Horsens selges dog Rug for 29 $\frac{1}{2}$ men Transporten paa Vogn 4 Miile hid er saa ulykkelig bekostelig, da en Vogn ikke kan eller vil tage mere end 3 Tønder til Læs.

Der er allerede sørget for at den afbrændte Gade bygges saa lige som en Snor; Byefoged *Curoc* har aftalt det med *Urne**) da han var her for nogle Dage siden, Pladsen blev da opmaalt, afstukken etc. men da nogle tabe Grund derved, saa skrige de; dog det faaer ikke hielpe, og Gaden bliver lige.

Blaagaards Fabrik skal da nu herover; men som vi endelig aldrig kan gjøre noget klogt uden at en eller anden Molboe Streg kan blandes imellem, saa vil det og gaae hermed. *Frederiz* er udseet til Hoved Stædet hvor Fabrikken skal staae, og det kan nu saa være, da det der-til behøvende Huus er kiøbt for billig Priis; men *Frederiz* har intet Vand og altsaa er til Farveriet ey beleyligt, og heller ikke til Stampemøllers Anlæg; Grev *Reventlow* da han var her lod til, han vilde en Deel af Fabrikken, Farveriet, Stampen, og omtrent 6 Væverstoele skulde være eller komme her, og jeg viiste min Residenz Plads, som

*) Stiftamtmand i Ribe.

er øde, men stor og ved Vandet, den kunde faaes uden Penge til at bygge paa. En tyk firskaaren Karl *Viborg*, som er Direktør paa Blaagaard, fortalte derimod med al sin Veltalenhed, at *Veile* var en jammerlig Bye, og *Frederiz* var alt; dog maatte han tilstaa den fattedes Vand, og dette er ogsaa en Sandhed at Levnets Midlerne ere meget dyrere i *Frederiz* end i *Veile*. Nu skal Stampe-Møllen, som de sagde i *Frederiz* ligge ude paa Landet, og jeg kan ikke negte jeg jo havde og haver Mistanke, at Hr *Viborg* har nogle egennyttige Hensigter, hvorfor han just vil have det heele Anlæg i og ved *Frederiz*; da det derimod var klogest at deele det, for at see hvor det bedst vilde lykkes, og Arbeidspriserne i Forhold til Levnets Midlerne blive lavest. *Reventlow* var rigtig paa den rette Vey, men det Sabians*) Hoved *Viborg* har forhexet ham.

Med Glæde seer jeg Pakken med den agende Post i mode; og tænker med den anden at skulle kunne sende den igien, det er om 14 Dage; thi jeg ligger ret her i Jerusalems Forstyrrelse, og er et Alskens Kreatur; indtil Kornhandler — dog ikke Koru Jøde *a quo libera nos Domine*.

Jeg er nu ret fornøyet over at være komen hid; da jeg seer dog jeg kan skaffe nogen anden Nytte, end blot præke mig ihjel; og det er vist nok, at mange Mennesker ere saa slemme, at al Præken, al Sandhed er frugtesløs paa dem. De synes det er kiønt nok at høre dette: men dermed lade de det og deyse. Saa er her og den Ulykke, at salig *Neuchs***) var af disse Troens Prædikanter, som aldrig forklarede Moral og indskierpede den, og derfor har Mængden her sin egen Troe, det er troe intet og giøre mindre, om ellers ondt kan kaldes mindre end intet.

Og nu lev vel og elsk stedse Deres uindskrænket hengivne

S.

d. 19. Mai 86.

*) En Sabiau, en Suppebroder, Dranker.

**) Formanden.

I fuld Post Rytter Gallop — dog den falder her i Jyde Land heel søvnig maae jeg takke min Ven for tilsendte Rangvæsen*), som jeg med den agende Post for en Time siden modtog, og ordentlig skal sende tilbage. Rigtignok giettede min Ven, at jeg ey havde det jeg selv skrev, thi det er baade *Koncept* og *original* og alt hvad mine Poter nogensinde har skrevet i den Sag, som min Ven fik og nu har sendt mig.

Med *Schach R.* bliver jeg ikke eenig, det seer jeg da jeg har giennemlobet det; og endnu nogle Ideer skal min Ven faae herom fra mig. Manden er omtrent eenig med min gode Ven i den Grund Idee at hæve al Rang, uden for Embeds Rangen; men da Sygdommen er saa farlig og rasende, saa vilde denne *Operation* ikke læge Sygdommen, men *irritere* Saaret.

At sætte Militær Etaten som Maalestok, det (kan) vel gaae — aber, leg Merke til at det Militære Væsens Ophoyelse over Alt er den rene Vey til Despotismus, og dens trygge Forskandsning, seet til Rusland og Preussen.

Vor *Jansons***) erkjendte Værd er Sandhedens Triumph og vore Dages Ære. Mange *Professorer* vil blive bange og mistrøstige — de ville hyle og græde — og Kanseliet vil fnyse — og Dievelen vil bide sine Negle af, naar kun alt gaaer vel, og Manden stander høvisk frem for Menneskene.

Marfeldts Spørgsmaal***)? faae den Skam der forstaaer dem. men mon *Marfeldt* forstaaer dem selv? Den græske Hundegierning kan jeg plat ud ikke udfinde, og den Schemitiske Bedrift er mig og et Mystorium; thi der snakkes jo intet om Korn.

*) I Manuskriptsamlingen 82. A 1—6 findes Bülow's Udkast til en Rangforordning, med flere Betænkninger af D. Biehl, Smith, Sporon og Schack Rathlou allerunderdanigst Betænkning om Rangen.

**) Han blev Prokansler.

***) *Marfeldt* trende mærkelige Spørgsmaale til Theologer og Geistlige. Kbh. 86.

Det gjorde mig ondt for *Marfeldt*, da jeg læste hans Spørgsmaal; thi det forekom mig som Manden, der havde fremsat dem havde Svin paa Skoven. Den Viise min Ven taler om har jeg og seet hos en Reysende — og alt foreener sig til at overbeviise mig om, at Menneskene ville rase, naar de kan komme til dermed. I Hovedsagen troer jeg *Marfeldt* har Ret, og faaer daglig nye Beviiser derfor; i Bie Ting og Formen har han feylet: Her bande Herremændene paa at *Marfeldt* er en Erkedosmer, et Bæst, en Torskepande, der aldrig har havt Menneske forstand, og Beviiset bestaaer deri at den navnkundige *Lyttichau* paa *Aakier* har som en Gadedreng skielt *Marfeldt* ud i den Viborgske Aviis; *ergo* er *Lyttichau* en Hædersmand og *Marfeldt* et *purus putus* Drog. Ulykken er at *Lyttichau* har skrevet saa bestialsk slet uden Grundighed og Forstand, at han ikke kan modsiges uden paa samme Maade; og jeg kan ikke unde den Sabian den Glæde, at alle Mennesker her fast antage hans Smørier for en Afsoning for alle hans forrige Synder — Men *Lyttichau* skal tugtes hvor længe det varer for sin Dumhed og Vanart.

Jeg flytter i Dag i et andet Huus og Menneskene støye omkring mig som Tyrker — altsaa stopper jeg her. Lev stedse vel og elsk Deres inderlig hengivne S.

23. Mai. 86.

Jeg har nu pløyet Rangvæsenet igiennem og saa snart jeg kan faae de Tilsætninger færdig jeg vil giøre skal min Ven faae det alt tilbage; min største Pine er, at jeg i dette Hundehul ikke kan faae fat paa et og andet Skrift jeg vilde eftersee; altsaa maa det bare Capitolium rekke saalangt det kan.

Min Ven skal ellers finde den Tanke udført, som nu er mig klar, at den arbitrære Rang er grundet i Souverainitets Indretningen, med Klogskab planlagt af *Fred. 3. exequeret* af *C. 5.* og at der deri ikke kan giøres Forandring uden at støde aud mod den rigtige Politik, som

alle *souveraine* Konger i Danmark har fulgt at altsaa ingen total Ophævelse af Characterer kan finde Stæd, og allermindst i den nærværende Forfatning foreslaaets. Dette skal jeg nu udføre til min Vens nøyere Eftertanke.

Her grasserer en fast dræbende Bryst Svaghed; og jeg har nu i 14 Dage kun med stor Nød kundet tale; og har dog maattet prædike af Hiertens Grund — men det gaaer og, som en gammel Huus Hund stoed og bieffede. Imidlertid maae der da vel og blive Ende paa dette — paa nogen Maade.

Jeg længes nu efter at viide noget om vor gode *Janson*; thi jeg har længe intet hørt fra ham; og vil dog formode at han er lykkelig bleven et nyt Kreatur; dersom ikke den lede Satan i Holsteensk Skikkelse har forhindret det, hvilket jeg dog neppe kan finde mueligt; skjønt jeg klarlig seer at disse, om det er lykkelig skeet, vil blive en fuld bedsk Drik for de Chilonienser*).

Dr. og Biskop *Middelboe* er nu i Kiøbenhavn, jeg talde med ham paa hans Reyse, og erfarede da, at han havde *rekommenderet* den Erkedosmer *Fogh* til Ribe Stifts-Provstie; jeg maatte sige ham slemme Ting derom, og al hans Grund var da, at *Fogh* var saa gammel og ikke det allerstørste Bæst der var muelig; thi høyere kan han ikke bringe det. Dette vilde jeg dog min Ven til Efterretning, skulde viide, om dette kom paa Snak. Og vil han tale for *Fogh* saa proponer, at Synderen Reyser over og lader sig høre, over en anbefalet Text, eller paa en af Hoffet valgt Dag, saa skal De see hvad der vil blive for Jammer.

Regn har vi da faaet, men Luften har været meget kold, og Kornet er endnu forkuet; i Horsens gielder Rugen endnu 5 Rdr; her fik vi et Skib hid, som har solgt for 28 ½ Tønden Rug og er udsolgt.

Kiøbmand *Linnemans* Ansøgning er fra *Finanz Collegium* remitteret til Stiftamtmandens ydermere Erklæring

*) Cramer og Consorter i Kiel.

for at faa hans Tab og Beholdning noyagtig oplyst. Stiftet har sendt det til Byefogeden, som har Esket *Linne-mans* Forklaring derover; og da han har givet mig en Afskrift deraf, saa vil jeg hermed sende min Ven den til deres eget Eftersyn, at De kan see, hvad Skade allene denne Mand har lidt, og siden kan min Ven rive den i Stykker.

Her er et ynkeligt Skraal over den Exercering, som i Aar skal være, da Menneskene hverken har Straae eller Havre eller Brød. Rytterne*) ere nu dragne herfra til *Schanderborg*, og *Veile* store Sognekald har alt nu faaet en nye Tilvext af Indkomster. Det er udlagt af — 0. Her er iidel Defekter, min gode Ven, og tilsist bliver jeg ogsaa en Defekt i dette Elende. Imidlertid er dette dog den bedste Verden vi leve i; og var jeg kun min gode Ven saa nær at jeg naar jeg vilde i en halv Time kunde springe til Dem, saa glemte jeg maaskee en Stund Nulliteter og Defekter — men dette skeer vel ikke for *Kofoed**)* hænger sig, eller der kommer en Qvægsyge blandt adskiellige af den sædlandske *Clerus* og i et vist Lovligt *Collegium*.

Et Brev fra Trondhiem siger mig at Dr. *Bastholm* ventes derop i Sommeren. *Janson* reyser til *Oldenburg*, — og nu har Hoffet da *Kofoed instar omnium* tilbage. Dette tykkes mig heel lystelig.

Menneskene her have allerede begyndt at bygge igien — og i Sommer vil nok eendeel blive opsat; men Ulykken forstørres ved den store Dyrhed paa alle Ting. Gaden bliver lige, som en Snoer.

Hvordan Udfaldet vil blive paa min Subskriptions Plan seer jeg endnu ikke; men frygter fast for at det der vil indkomme ikke vil blive af Betydenhed, saavit jeg endnu hører. Kiøbenhavn skal giøre det bedste, og der ere *Parthier*, som arbeide mod hinanden ogsaa i denne

*) Eskadronen.

***) Slotspræst.

Sag. Og nu, elskeligste Ven lev vel og elsk stedse Deres
uindskrænket hengivne

S.

d. 2. Juni 86.

(P S) *Otlesen*, som skrev de Betænkninger over *Eschelskroon*, søger om at blive *Gouverneur* i Ostindien i *Abbeste's* Stæd eller *Seconde* med Succession. Det er nu en Tiid siden hans Ansøgning gik ind i *oeconomie* og *Comerz Collegium*, og han siger mig han er kiendt af *GhRd Schack R.* Han kan ikke taale dette *Climat*, som han i 27 Aar er afvant fra. *vale.*

Vor gode *Janson* fortæller mig i Dag at han i Løverdags har modtaget Ordre og Instrux som *Procancellarius* — altsaa er da den Ting lykkelig skeet, og et kosteligt Skridt gjort til vor Videnskabers Tilstands og Universitets Forbedring — ogsaa fra den Synspunkt er det herligt, at Manden som saa længe stoed i Mørket, blev miskiendt for *Bastholms* Flitterværk og *Balles* Kryben, dog nu er skeet Ret, og det paa en hæderlig Maade, en Maade som for litterariske Stat er saa fordeelagtig.

Kiereste Ven, De har saare megen Deel i dette, det begriber jeg; men de kan og troe, som jeg veed De selv føler, at aldrig kunde der virkes til nogen bedre Hensigt paa en bedre Maade. Lystigt maatte det nu være i adskillige Cirkler at høre Menneskenes Hyl, i sær visse Professores, hvis Mageligheds og Sportulations System ved denne Procanzler staaer i en fæl *crisis* — og saa de *chilonienses* og deres Tilhængere — ogsaa de have fanget sig en Krog i deres Næse — dernæst de *Bastholmianere* og og *Ballianeres* ganske Hær; som synge hver efter sin Liturgie: *libera nos domine.* Dog lad dem hyle indtil de blive saa hæse og trætte som jeg nu er af den Hunde Hoste, der nu 3 Uger uden Ophør har pint mig, saa glæde de sig nok ved at tie stille, og de maae dog tie og skielve for Sandheden, hver dens Fiende. Dersom min Siels Søvnagtighed i denne Trængsels Tiid nogenlunde kan

tillade det, saa skal jeg i denne Uge faae det om Rangvæsenet færdigt, og sende min Ven heele Kramboden med næste agende Post. *C. 5.* Rangforordning er i mange Ting meget passelig for vor Tiid; *Fred. 4.* har fulgt den lagde Plan; den svage *C. 6.* har først forladt sine viise Forgiengeres Spor, og har i sær i en Post giort Brud paa de Undersaatterne i Almindelighed med *Souverainiteten* givne af *C. 5.* stadfæstede og udvidede Privilegier; dette alt skal udførlig blive forklaret, saasnart kun min Krop og Siel ikke absolut gjør det umueligt.

Den politiske Journal fortæller der skal intet Prindsesse Styr hæves? er det sandt? saa synger jo Patrioten *io triumphé!*

NB. *Dr. Middelhoef* vil nok ved Hoffet og i Kanselliet præke om *Ribe* Domkirke, som er yderlig forfalden og trænger til stor Reparation af henimod 20,000 rdl. Dette er Sandhed; men han vil have solgt noget af Kirkens Gods — dette er Galenskab. — altsaa læg Merke dertil naar det kommer frem. Men Hoved Qvæstionen i den Sag bliver: Hvorfra kommer denne Kirkens Forfald, da den har gode Indkomster?

Og her har min Ven Svaret, som vi gode Guds Mænd nodig ville høre formedelst den vedhængende gammel Adam, men det er dog Sandhed, og den lyder saaledes: I *Ribe* har alle Præsterne Residentser, og disse maae Kirken vedligeholde, *reparere* omkring *calfatre* alt som det kan treffe sig og vedkommende Præst staaer sig vel med Kirkens Forsvar — see dette æder aarlig Kirkens Capitaler, eller Indtegter; i det mindste en stor Deel deraf — og det burde forandres, saa enhver Præst selv holder sin Residenz vedlige for Fremtiiden uden Byrde for Kirken — saameget om den Sag.

Et smukt Trek af oeconomic og Commerce Collegium — i Følge Brand Forordningen skulde Brand Assurancernes Penge 6 Uger efter Branden være til Stæde, om jeg ellers ikke tager meget feyl; og overalt er det Collegiet en læt Sag at skaffe Penge til veye; Nu derimod har de fortalt at

vil *Veile* afbrændte have deres Assurance Sum til Brug, da kan de, det er Stiftamtmanden paa Byens Vegne i Banken laane 5000 Rdl., hvoraf de *NB* svare Renter — er det ikke smukt, og nu Ven lev for denne Gang, og elsk stedse deres uidskrænket hengivne S.

13. Juni 86.

Naar jeg nu fortæller Dem Ven, at jeg i denne utaalelige Hede er saa inderlig doven, at jeg nepper gider tænkt en menneskelig Tanke, saa vil De neppe endda forestille sig hvor stor min Dorskhed er — og den er ubegribelig stor. Ingen Regn har vi faaet i mange Dage. Græs og Korn bortvisner, og Menneskene formsmegte tillige med Kreaturene. Varer dette længe, saa vil dette Aar end blive værre for Landet end det forrige — endnu koster en Tønde Rug 28 $\frac{1}{2}$ danske, og en i Dag indkommen Skipper vil have 3 Rdl. 3 $\frac{1}{2}$ for Tønden af Bygget. Jeg skulde troe, at den tilladte Indførsel af fremmet Korn maatte endnu prolongeres; bliver Tørken endnu 14 Dage ved er det nødvendigt; thi da have vi ufejlbarlig Misvext.

Rangvæsenet er jeg nu næsten færdig med, og arbejder alt hvad Forretninger og Hede, og min derved forstærkede *vis inertia* kan taale.

Men dette seer jeg, at der i mangan god Tiid ikke er at tænke paa nogen Forandring i dette Stykke; *Schack Rathlous* Ideer, om de bleve udførte, vilde opbringe det heele Folk; og mine Ideer, som vistnok vilde blive de fleste til pas, kan aldrig blive biefaldte af Manden, da de just ere *antipoder* af hans i et og alt hvad Hoved Qvæstionen angaaer. Jeg skulde snart troe, det var ikke af Veyen om den Sag blev *ventileret* i Skrifter; men dog er der den Betænkelse, at visse Ting, som jeg nok kan skrive til min Ven, ikke kunde vel staae hen for Pablikum, og at Qvæstionen desuden, naar Alt skulde sættes i Lyset og det kom til Strid, og Striden blev heftig, vilde volde Fiendskab mellem Undersaatter af de forskiellige Stænder og Oprippelser af det for 1660 passerede; og dette var

ikke klogt at afstædkomme. Kan jeg saa skal min Ven med denne agende Post faae det Heele tilbage; hvis ikke da sikkert med næste om 14 Dage; og maaskee vil De da finde, at Tiiden er ikke endnu moden til at giøre noget Skrit i denne Sag; thi det gale skeer stedse alt for tidlig, og det gode kan blive galt fordi det giores paa en upasselig Tiid. At ophæve al Rang og at giøre en nye Rangforordning, hvor ikke de fornødne Forandringer efter Tiid og Omstændighed skeete, kort hvor Rang ey blev almindelig ved Embeder — dette vilde være en lige saa farlig Operation, som om man vilde kurere Hovedpine med at aabne Hierneskallen, og holde en Renselsesfæst i dens Marv. Min Ven skal uden Tvivl finde alt dette at være Sandhed; og altsaa at Sagen opsættes ind til videre.

Retteest blev det, naar eengang noget for Alvor skulde foretages heri, at en Comission, bestaaende af 2de adelige høye Embedsmænd, tvende borgerlige Embedsmænd, 2de militære, og 2de geistlige blev indsat, hvilke med Pluraliteten af Stemmer skulde selv vælge sin Præses, og saa giennemgaae den Sag — Men hvorfra tog man igien disse Comissarier? og kunde det ikke læt blive Vrevlerie som — det er sandt hvor lever de gode Universitets og Skoele Comissarier?

Det er en ond Ting at være Suplikant, og jeg skal dog for Løyers Skyld fortælle min Ven en Tildragelse her af Egnen, som viiser hvor meget man kan lide paa de høye Øvrigheders Gunst og Bevaagenhed.

For 3 Aar siden døde Bye og Raadstueskriveren i Ribe, som tillige er Birkeskriver i Riberhuus Birk; Stiftamtmand *Urne* foreslog og af Hiertens Grund *recomenderede* den Gang en Person som heder *Rønneberg*, der en Tiid havde været hans Fuldmægtig, og erklærede reent ud at han ingen dygtigere Mand kiendte til Embedet, som og Borgerskabet ønskede ham og havde Fortroelighed til ham; og deri havde han Ret nok; thi denne *Rønneberg* skal være efter alles Beskrivelse en meget brav Karl. Nu er dette samme Embede *vacant* igien og *Rønneberg* søger

det med samme gode Ønsker for sig af Riber Borgerskab; men denne Gang har *Urne recomenderet* en Anden, som er *Procurator etc.*, men ved denne Historie faldt mig det Spørgsmaal ind: er det Stadighed i Tænkemaade og Adfærd?

Dog er dette Ustadighed, saa maa jeg tilstaae vort Kansellie er stadigt, eller rettere stædigt. Her blev strax ansøgt om en Collect for *Veile* i Nørre Jydlands Kiøbstæder og Kiøbenhavn; dette blev understøttet af Stiftamtmanden, og endnu ligger det; og denne Stædighed gjør den Ulykke at Velvilligheden og Æmheden for de afbrændte aftager og kiølnes i Publikum og de arme Folk faaer ikke tredie Deelen, som de havde kundet faae om Collecten var bevilget og uden Ophold *circulerede*. I Fyhn og Kiøbenhavn ligger min Subskriptions Plan for *Veile* og stille af samme Grund, da Folk vil først see om en Collect bliver paabudt før de bestemme sig til at give noget paa anden Maade. — O det elendige Sove Væsen blant Statens Embedsmænd.

Tønne Lyttichau har dog rigtig nok faaet en Portion Stribs for hans Vælgighed og Vanart i at mishandle *Martfeldt* og de Bradsbierger *). I den *Viborger* Samler har min Ven vel allerede seet den Lovsang til Knegten, som har opbragt ham saa stærk, at han truede Bogtrykkeren med Beskikkelse og Stevning, og reiste i fuld Hast fra Snabs Tinget. De maae endelig læse den Lovsang, som vist alle *Lyttichaus* gode Venner vil have Glæde og Gammen af, og jeg gad ved Leylighed dog viide om min Ven synes at Sangen er sin hæderlige Gienstand værdig. Denne Herre har hidetil troet, han kunde sige, skrive, giøre alt hvad han vilde uden at nogen torde have med ham at giøre, da alle frygtede ham — nu skal nogle Mennesker have foreenet sig til at viise ham til Rette, og afvænne ham med hans Uskik — det vil da komme and paa

*) I Adresseavisen for 1786 Nr. 46 bevidner det Bratsbergske økonomiske Selskab Martfeldt sin Taknemmelighed og Agtelse for hans Skrift om Danmarks Kornhandel.

om han staaer til Forbedring. Og nu Ven lev vel og elsk
 stedse Deres uindskrænket hengivne S.

d. 20. Juni 86.

I Dag Ven har jeg ret Lyst til at væve, og jeg er i denne Hede og Forstyrrelse her er nu, kommen i saa god Vane dermed, at jeg vist troer jeg kunde faae Præmie derfor.

Det første altsaa jeg maae fortælle er en saare underlig Ting, som jeg med mine egne Øyne har seet, og ellers ikke kunde troe. Man veed nok, at naar Menneskene holde Bryllup om Dagen, saa have de en Slags Spekulation om at gaae til Sengs om Aftenen, og at da blant andre Meubler en Nathue ogsaa jevnlig findes mellem Brudgommens Inventarium; men neppe har min Ven hørt eller seet at en hæderlig Brudgom har under Bryllups Maaltidet havt Nathue paa; end mindre figureret for Brudeskammelen med Nathue. Og dette lystelige Syn havde jeg i Fredags i Hornstrup Kirke, hvor Brudgommen fremtrinde for Alteret med sin Brud ziiret med en blaae sribet Nathue paa sit Hoved. Jeg kunde neppe troe mine egne Øyne — men det var rigtig saa — og nu spørges: hvorledes skal jeg forstaae dette, som synes mig saa underligt.

Respondetur: De fornemme Bønder her have den Luxus at de bruge Huer under deres Hatte, og disse Huer ere for dem det samme som Parykker for andre Folk, kun at de have deres fulde Haar ubeskaaret. Med disse Huer gaae de da i Kirke og overalt; Hattene forstaaer det sig tages af; men ligerviis som det ey sømmede sig at aftage ogsaa Parykken, saa lader Bonden og sin Hædershue sidde — og der er da dette Biedrag til *historia hominis*.

Jeg maatte da og følge hiem i Brudehuset og spise hos dem — thi ellers var Bryllupet blevet ukristeligt — og der havde jeg nær smeltet bort i den utaalelige Hede, som der var. Jeg maa ellers roese den virkelige Nethed og Orden hvormed alt gik til — og nu nok om denne Jydskhed.

En Herremands Anekdotte. I Snabstinget begave tvende jydsk Proprietærer sig til Kammer Herre *Lyttichau*, *Tønne* fra *Aakier*, og paa det heele Herremands Laugs Vegne aflagde de underdanigst Taksigelse for det hans Naade havde under Navn af *Lykke* skrevet i Viborgske Samler, samt trøstede ham over den onskabsfulde Lovsang, hvormed han var hiemsøgt. Denne *Legation* og Taksigelse burde rigtig indgraves i *Lyttichaus* Ligsteen, der engang i sin Tiid i Form af et Syv Tal burde staae over hans Grav. Men døm nu Ven, hvad Slutning man bør gjøre over den heele Hær af jydsk Herremænd, dersom man kunde *supponere* dem alle eenige i, at tage en *Lyttichau* til Talsmand, og agte hans dumme Smørierie for grundig og godt, og til Proprietær Væsenets Tarv. og dertil den bekiendteste Menneskefiende *etc. etc.*

Det Proprietær Væsen har dog saa mange Stygheder, som jeg Tiid efter anden mere og mere opdager, og jeg havde stor Fristelse til at faae en Baron *Vedel**) og flere slige Siele i deres Skribent Nakkebeen — men der bliver nu intet af, da hverken Tiid eller Fliid vil tillade mig at rode om i den Sag.

Derimod maae jeg nok faae fat paa en tydsk Skribent *Goldbeck***) der har skrevet om Weysenhuse, og har rent forvirret Hiernerne paa Præsteskabet i Trondhiem. De har et Weysenhuus, som har god Raad, men er slet bestyret, og for at slippe den Umage vil de Asens Pander rent have dette og alle slige Opdragelses Anstalter ophævede; det har *Goldbeck* lært dem — og nu maae jeg, det første gode Lune jeg faaer see til at rydde op i deres Forstands Kister; thi de vil ind i Kanseliet med det ulyksalige Forslag; og hvad kan ikke skee da —

Wass böses ist geschehen, wass nicht ein Priester that siger Haller; og blev dette dreven afstæd, saa troer jeg rent at Fanden havde sit Spil og gik i Katte-

*) Fred. Wilhelm Baron af Wedel Jarlsberg skrev i de Aar i Landbosagen.

**) Goldbeck Über die Erziehung der Waisenkinder. Hamb. 1781.

lignelse her paa Jorden. Hr. *Parelius* er Oldermænd for dette tyske Indfald.

Det gaaer svingende med vore afbrændte Folks Bygninger, nogle staae allerede paa deres Ende, og andre reyses; Byefogeden og jeg har negotieret Tagsteen og Tømmer for dem, og skaffet dem Tagsteen til 13 Rdl. 3 $\frac{1}{2}$ Tusinde, da der fra *Flensborg* og af Kiøbmændene er forlangt 18 Rd. for hvert Tusinde. Vi have saaledes ved at *operere* med de hidtil indkomne Gaver tient Menneskene bedre, end om de havde hver faaet en liden Deel, som for sig var ubetydelig; men derimod faaer enhver Materialier; og naar saa Brandassurancerne kommer, saa drage vi igien de udlagde Penge af Gaver derfra, som enhver er forstrakt med for siden i den almindelige Omdeeling at gjøre enhver Ret, efter sin Tilstand; thi nu sørge vi kun for at ingen skal standse i sin Bygning, hvorved altsaa adskillige faae og have faaet mere end deres egentlige Andeel kan blive.

Æde og Sæde Korn var det første vi sørgede for; og Menneskene have ikke manglet det nødtørftige — have og faaet saaet; men skulde de have biet med Bygning efter oeconomie og Comerz Collegiums Foranstaltning om Brandkasse Pengenes Udbetaling: saa var endnu ikke en Pind opsat, da der dog nu ere adskillige Huuse under Tag.

Saa vit var jeg kommen i Gaar den 26, og nu kommer det and paa hvad denne Dag vil give. I Aftes fik jeg fat paa Brand-Assurance Forordningen for de danske Kiøbstæder, og deraf seer jeg at Pengene først 12 Uger efter Skaden skal udtællles; altsaa har Collegiet endnu 14 Dage at løbe paa; men dersom Udtællingen over den Tiid udebliver, og da de afbrændte skal betale Renter af det Forskud de faae fra Collegiet giennem Banken, saa skeer dem aabenbare Uret; thi skal Renter svares saa bør Brand Cassen svare dem.

Pater Jansonius reyser nu til *Oldenborg*, og *Bastholm* er fløyet til *Troundhiem* — men tænk nu Ven, om ikke alt mit merkurialske Blod maae komme i *fermentation* ved at sidde stille — og jeg kan ikke slippe løs herfra Byen.

Dog i det mindste vil jeg besøge Brødrene paa Christiansfeldt, og naar jeg da derfra i Aanden forsætter mig til Herrenhut, saa har jeg da ogsaa reyst. Jeg taler ellers vist med vor *Procancellarius* paa Reysen, hvad enten han nu drager ind i denne Grædedal, hvilket jeg dog vil see at formaae ham til, eller jeg skal kapre ham op i Veyen.

Nogen Regn er der dog faldet i disse Dage heromkring i Egnen, skjønt vore Marker egentlig intet har faaet. Rugen koster endnu 27 $\frac{1}{2}$, og kan dog faaes, da her har ligget Skib og solgt.

En Kiøbmand her, som vel eyer henimod en 50,000 Rdr. og heder *Fevéile* er heslig bleven narret, da han havde eendeel Rug, men vilde ikke sælge en Skieppe endog da Tønden kostede 5 Rdr. 2 $\frac{1}{2}$ og de arme Mennesker maatte hente den i Horsens — Knegten vilde endda have høiere Priser: Men da han af iidel Gierrighed ikke har ladet den kaste; saa er den nu fuld af Orm og fordervet, nogle faae har han vel narret til at kiøbe deraf; men det er nu almindelig bekiendt hvad Kram han har, og ingen kiøber af ham — altsaa gik denne skionne Spekulation i Lyset for Gnieren.

Nu alt dette er iidel Væv, og andet har jeg ikke lovet Dem, andet kan De ey vente fra disse Egne i denne Hede. Som det lader kommer *Pater Janson*, om han kommer, hid en Søndag — og tænk da hvor det vil gaae ynkeligt til med en stakkels Jyde Præst, der skal op at præke for Kongens Kiøbenhavns Folk. og nu lev vel o. s. v.

27. Juni 86.

M. P. Vor drabelige *Procanceler Jansonius* kom hid i Søndags Klokke 4 og igaar Klok. 5 Eftermiddag skiltes vi ad 2 Miile herfra paa Colding Veyen, hvorhen jeg fulgte ham. Han var med Frue frisk og vel; men hans Frue havde Dagen efter Reysen fra Kiøbenhavn været elendig, og det tillige med det onde Veyr gjorde at han først i Løverdags gik over det store Belt, og reyste saa fort Natten mellem Løverdags og Søndag indtil han kom hid. Det var da en

Vederqvægelse i denne Tiids Piinagtighed; nu er han borte og i *Veyle* er øde og tomt.

Han beklagede sig meget at han ey før sin Afreyse fik talt med vor Ven; da han havde adskilligt, som han ønskede at have sagt Dem; nu seer jeg ham igien, om alt gaaer vel, om 7 Uger, og da samles vi i Christiansfeldt. At Hr. *Wogelius* til Hellig Geist Kirke er af *Medici* overgivet som Dodsens veed min Ven vel — og skulde han døe, da vilde det komme and paa om jeg kunde træde i een af mine Formænds, en forrig *Veile* Sogne Præstes Fodspor, som herfra gik did. Jeg seer Vanskeligheder, som grændse til Umueligheder, saavel ved denne, som ved enhver anden muelig Befordring for mig, uden for den egentlige Hofpræste Tour, hvor Kanselie og Ministre intet har at sige. Imidlertid maae Tiiden viise Skiebnens Gang, og skal den Brystsvaghed, som den evindelige Præken her, daglig formerer, gaae frem, som den har begyndt, saa kan jeg med god Grund haabe, at jeg om ikke meget lang Tiid hverken skal være vort dyrebare Kanselie, *Bastholm*, *Treschow* *) eller deres Stalbrødre til Forargelse eller Ængstelse. Jeg havde just en Ligtale at holde da *Pater Jansonius* horte det, og han skal kunne fortælle min Ven med hvor visse Skrit jeg vandrer frem *ad undas*.

Imidlertid maae jeg dog, den Stund jeg haver Tiid, tumle hvad jeg kan, og da kan jeg fortælle min Ven, til Beviis paa *Veyle* Byes herlige Handel, at jeg med forrige Post vist havde afsendt Afhandlingerne om Rangvæsenet, men kunde hverken faa Karduus Papiir, Voxdug eller Segeldug at indpakke dem udi; er dette ikke aldeles speddalsk? dog jeg skal fra Horsens see at faae enten det eene eller andet, og da skal den heele Kramboed komme i al Høviskhed.

Hvad er en Lieutenant *Bassevitz* for en Pandur, og har han faaet nogen besynderlig *Faveur* hos Prindsen,

*) H. Treschow Præst til Garnisons Kirke.

det var en Ulykke. Han skal være den største Bodel og og Folketyran, som det Militære kan have; og det er ikke ubekjendt at en Rytter i Regimentet aflivede sig selv, og havde i sin Lomme paa en Seddel skreven at dette var for *Bassevits* umenneskelige Behandlings Skyld. Leg dog Merke til denne Fætter.

Da det nye Kreatur*) første Gang taledede med Bedstemoder**) var hun i høyeste Grad opbragt fordi han ey havde forud sagt hende at han skulde vorde en nye Skabning, og sagde ham rent ud „han kunde ey viide om gammel Beste Moder ey endnu kunde faae Fingre i Fadet da han kunde komme til at fortryde at han foragtede en hæderlig Matrone“. Dette maae jeg efter Løfte sige min Ven — *NB NB NB*. Dievelen er en snedig Skalk — han gaar om Eder, mine Elskelige, sagde *Mag. Olrog****) fordom, som en Garder om Kongen. Og atter heder det, *Valianus* tog og opoffrede sig den Epistul, som indeholdt Bestemoders Snak med det Nye Menneske. Troe mig Bestemoder gjør os arveløse hver Kieft kan hun kun faae *C. 7*. Confirmation derpaa. Für den Teuffel uns beware. Lad mig viide om dette er rigtig indløbet; thi min Ven er dog vel nu kommen hiem fra *Svea* Riget.

Pater Janson siger mig og at, dersom vi endelig nødsages til at opgive Haabet om at samles i Kiøbenhavn, saa er *Asminderød*, hvor der er en gammel Mand og et Kald, som er godt. — og det kunde man da have i Sigte; kun Ulykke at ogsaa der er Annex, altsaa 2 Prædikener hver Søndag; dog der kunde man faae Hielp.

Det gaaer aldrig klogt med Prindsens vedholdende Exercis, og Soldaternes overordentlige Strapaser og Udmattelse. Det maae dog huskes at de ere Mennesker, som for det meste tiene paa Brød og Vand. Jeg veed fra adskillige Kanter, at Misfornøyelse udbreder sig mere og

*) Janson.

**) Juliane Marie?

***) Magister Jens Olrog Capellan til Trinitatis, † 1766.

mere -- dette er en Ulykke — og skal Virkningen hæves maae Aarsagen først forandres.

Nu *Dr. Midelboe* har dog ikke gjort Mirakler i Kiøbenhavn — og jeg troer dog det eengang kan blive begrebet, at det fordømte Anciennitets System, allermindst bør have Stæd i Videnskaberne og blant Geistlighed, hvor det gielder om de høieste Embeders Besættelse. Men dom nu hvad Hr. *Fogh* i Ribe er, naar jeg siger Dem, at *Midelboe* er en Engel mod ham, og hvad de ere, som anbefale og understøtte slig en Dumrian. *pone* hvorledes de Folk ere, der foretrak *Midelboe* for *Schønheider**), som gierne var gaaet til Ribe.

Jeg har nu læst de 5 første Ark af *Jansons* danske Lærebog og de ere ypperlige — han bad mig sige min Ven, at han i *Oldenborg* arbejder fort frem paa den, og ved sin Hiemkomst da lader trykke af al Magt.

Det varer længe inden de kan skabe en Sognepræst i *Frederitz*; men hvo der faaer det Kald skal neppe meget glæde sig derved, da det langt fra ikke er det Kanseliet indbilder sig. Jeg skulde snart troe Provst *Clausen* i Brande søger det, og jeg har og Grunde til at ønske ham det, da han nok gad være Kiøbstæd Præst og nogle 20 Aar har været hvor han er. en Provst *Holm*, som nok og søger det, bør slet ikke komme i Betragtning, da han vel er en god, men inderlig doven Mand, som, hvor han nu er, lader adskillige Sondage i Rad en Bonde læse i Postillen i Annexet, uden at være Syg eller forhindret af andet end Ladhed. — Han har Formue og skulde maaskee forstaae at bruge den.

Det maae jeg dog tilstaae at *C. Reventlow* og *Schimmelmann* have Ære og Glæde af den *Professor* de i *Eggers***)) have skabt — det er jo dog en Vindbeutel af første Skuffe — og han har prostitueret sig *in totum*

*) I Chr. Schönheyder Sognepræst til Trinitatis Kirke, blev 1788 Biskop i Trondhjem.

**)) Se Kjøbenhavns lærde Efterretninger 1786, Nr. 17 S. 257 ff.

uden at Opreisning er muelig. Han maae bort; thi en saa foragtet Mand kan ikke være nyttig. *Fleischer* *) har da ogsaa givet *Baden* med flere noget at tygge paa, som de vanskelig ville fordøye — haard Kost for svage Maver — ogsaa den frygtelige General Fiskals Aktion faldt bort, og den drabelige Veykommission har i hans Bog et ufor-glemmeligt Æresminde. *Janson* talde med mig om Bog Censuren, og jeg var eenig med (ham) paa een Post nær; Bøgerne nemlig maae ikke supprimeres for de komme ud; men min Troe er, at samme Dag, som de publiceres i Aviserne inden Middag skal Bogtrykkeren levere et ind-bunden Exemplar til *Procancell.* som, om noget kritik mod Stat, Religion og Borgerlig Ære (findes) besørger den hver *Facultet* tilsendt, bedømt, og med sin egen Betænkning hensendt paa vedkommende Stæd. Imidlertid maatte Bogen sælges ligefuldt, og først naar Dom var falden *supprimeres*, om saa skulde være. Dette kun om danske Bøger. Nu havde den Onde Skræk; og den Gode kunde dog skrive Alt. Ingen kunde sige der jo var al muelig Skrive og Trykke Frihed; kun at den Onde og Kaade ikke kunde vente at blive ustraffet. Og Publikum kunde da dømme mellem Forfatteren og Dommere, da de havde Skriftet læst — intet godt kunde *supprimeres*. vi bleve eenige heri. *Vale et ama totum tuum* S.

11. Juli 86.

(*P S*) Os haver i disse tvende Dage, sc: *Janson* og mig intet fattet uden vor Ven *Bülow*, — og havde vi havt ham da var alt fuldkomment. Men der var mellem os et svælgende Dyb.

P. M. Dersom jeg ikke formodede med god Grund at *Wiehe* haver sagt min Ven allehaande stygge Ting om den monopoliske Korn Handel, som er Østersøes Kompagnie

*) E. Fleischers Liv og Levnet 1785 og Breve angaaende den danske Proprietær og Bonde 1786 samt Begjering til Publicum at dømme mellem ham og *Baden*.

bevilget, saa vilde jeg præke lidet om denne Sag; men nu vil jeg blot i toe Ord sige min Mening og det er, at om Historien aldrig tillod noget klart Beviis paa at Mennesker have været besatte, saa er dette *Factum* et aabenbart uimodsigeligt Beviis paa, at de Folk der have gjort slig Forestilling ere durch und durch besatte af den onde Aand; og derom skulde jeg i al Fald skrive en meget deylig Afhandling.

Men jeg har nok at hyle over vore Veiliske Brand Sager, og altsaa vil jeg for denne Gang kommentere lidt over dem.

Strax efter Branden blev indgivet Ansøgning til Kongen om nogen overordentlig Hielp for de afbrændte, samt om en Collect for dem i Nørre Jydlands Kiøbstæder og Kiøbenhavn. I Tirsdags endelig fik vi den trøstelige Efterretning, at Kansellet havde sendt Bomrialen til *Finanz Collegium*, dette *Collegium* torde ikke forestille hans Hs. Mayestæt sligt; men sendte den til Toldkammeret; dette Collegium spørger da: om de afbrændte vil have Consumptions Frihed paa en bestemt Tiid? og dette er da alt hvad endnu er udkomme. dette eene undtagen at de afbrændte ere frietagne for Extra Skat for eet Aar beregnet fra April *h. a.* til April 87, som kan være omtrent 120 Rdr. eller lidt over. Tænk nu den ubegribelige Seendrægtighed, at kunne lade slig en Ting saaledes henligge, for at give et sligt elendigt Svar — er det ikke *parturiunt montes*.

Først har denne Nølen gjort de ulykkelige afbrændte den uoprettelige Skade, at da mange havde Hierte til at bidrage med milde Gaver til deres Understøttelse, men har holdt sig tilbage i Forventning af en anbefalet Collect, og denne ikke endnu er bevilget, saa er denne Understøttelse udebleven, og det værste endnu, Menneskenes Ild og Iver for de ulykkelige afkiølet, saa de vist ikke give Halvdeelen, og ikke Halvdeelen giver om Tilladelsen *tandem*, det er endnu et halvt Aar nærmere frem mod Dommedag bevilges. Kongen vil ikke hielpe; thi *Finanz Collegium* vil ikke forestille noget sligt; og er det da

Faderligt at forhindre de elendige fra at faae den Understøttelse af deres Medborgere, som disse ere villige til at give dem? Collekten er Kanseliets Sag, og jeg vil i Dag, om jeg kan, eller næste Post skrive Etatsraad *Schow* til og bede ham sige mig, om nogen Collekt bliver bevilget; thi da skal vi vel maaskee endnu kunne give vore Medborgeres Barmhiertighed et Puf, og opblæse den Ild igien, som næsten nu ikkun ulmer i svage Gnister. Og da *Schow* *), skjønt Kansalie Mand, dog er en hovisk Mand, saa tænker jeg at faae Svar paa dette, og maaskee, dersom Collekt endnu kan bevilges, faae ham til at drive den afstæd.

En kongelig Gave kunde bestaae med al sund Politik, og da Menneskene for at faae Gaden lige har maattet opoffre meget af deres Grund, saa nogle har tabt endog deres heele Stue-Værelse, altsaa 8 a 10 Alen i Dybden, og i Længden efter Gaardenes Størrelse, da dette er egentlig til Byens Ziir og ikke til deres Gavn, saa synes dog og nogen Godtgjørelse her Retfærdig; og hvad siger dog et par Tusinde Rixdaler anvendt til Borgeres Understøttelse. Men faaer Menneskene ingen kongelig Understøttelse, saa vil dette Exempel lære andre Stæder, at sætte sig med Hænder og Føder mod slig til den blotte Ziirlighed tienende Forandringer — og der kan endog blive Spektakler nok med disse for det som er skeet.

Men nu maae jeg snakke om den tilbudne Consumptions-Friehed; og hvilket sært Tilbud er dette da ikke. De fleste af Folkene ere nu forarmede. Deres heele Cosumption kan maaskee for en Familie beløbe sig i Aaret til 10 Rdr. — og dette er da en herlig Gave af en Konge i en saa yderlig Nød. Men nu er der et par Familier, 3 høyst saavidt jeg kan besinde mig — disse kunde virkelig vinde derved og det saaledes: Consumptions Friehed inbefatter og Friehed til at brygge og brænde; de kunne faae Kredit og Forskud, og altsaa ey allene til Af-

*) Etatsraad Christ. Schow Cancellideputeret og 1ste Expeditionssekretær.

sætning og Salg brænde af al Livs Kraft i den bestemte Tiid; men og brænde til Oplag for et heelt Aar siden; De vilde, da de kunde sælge til meget ringere Priiser, drage denne Næringsgreen til sig fra alle de øvrige Borgere, og ødelægge den øvrige Deel af det smaae Borgerskab i Byen, Følgen altsaa: Denne Consumptions Friehed bliver kun nogle faa til *reel* Fordeel, til Skade for den heele øvrige Bye, og vil i den tabte Consumption blive betydeligere for Kongen end om han rent ud gav de afbrændte 2000 Rdr. Det forstaaer sig selv, at de andre smaae Borgere vilde ogsaa brænde, hver efter sin Leylighed, men i Mangel af Forraad og Kredit sig til mindre Fordeel — og døm nu, Ven, om dette Forslag eller Tilbud er vel overlagt, om det er statsgavnligt, om det er gavnligt og Hensigtsmesig for *Veile*! Og skal Consumptions Friehed paa Bryggen og Brænden negtes og undtages, som dog ey kan sees af den ankomne Skrivelse, saa bliver den tilbudne Naade ikke værd at takke for.

Bedre var det naar Kongen intet andet vil giøre, at der blev efterseet hvad *Veile* Konsumption sidste Aar beløb sig til, og Kongen da gav en Sum saa stor som $\frac{1}{3}$ af denne til Deeling mellem de afbrændte til deres Huuses regulære Opbyggelse — og tog saa sin Konsumption. De fleste Huuse ere allerede reyste, og ikkun 3 Stæder blive liggende øde til næste Aar. Men nu ligger Folkene midt i Bygningen og denne Nølen, og denne Kammerskrivelse har næsten giort dem fortvivlede.

I Nat og i Dag Formiddag har vi havt en rasende Storm, og til al anden Ulykke, har denne Storm i Morges kastet en heel Længde Huus paa 25 Fag overende for en stakkels Mand, og allene i de nye paahengte Tagsteen ødelagt for ham henimod 100 Rd. Huset var reyst i disse Dage, og det laa frit for Vinden og Vegene ey endnu uden paa den eene Side vare indmurede, saa skeede dette Vanheld.

De har dog vel med agende Post faaet den tilsendte Pakke om Rangvæsenet, og de andre Breve i sær det hvori

jeg taler om *Jansons* Nærværelse her. Nu intet mere i Dag. Lev osv.

28 Juli 86.

De er da bleven Fader elskede Ven, og hvor oprigtig ønsker jeg Dem ikke i mange glade Dage til den sildigste Alder at nyde den fuldkomneste Lykke som Fadernavnet kan give. Deres eget Hjerte, Ven, vil bedst kunne forklare Dem mine Ønsker og Følelser for Dem og Deres Huus, saavel i Almindelighed som i sær ved denne Lejlighed.

Men, hør engang; nu er det en heel Evighed siden jeg hørte noget fra min Ven! har De faaet mine Epistler i sær det hvori jeg talde om *Jansons* Nærværelse her? end Pakken med Rangvæsenet? har De læst det Kram jeg der har sammensmurt? Dette alt maae De med toe Ord sige mig, at jeg kan være roelig for at dette ikke er kommen i Ulve Kloer; men kun toe høyst 3 Ord gjør jeg Paastand og Irettesættelse om, da jeg nok veed De ey har Tiid til at skrive heele Prækener som jeg.

Jeg seer til megen Glæde for mig af Aviserne i Dag at den gamle Byefoged *Moinichens* Søn er bleven Byefoged i Trondhiem. Dette var i alle Maader ypperligt; da saa meget godt derved bevirkes til en gammel fortient Embeds Mands Families Conservation, og den nu værende Byefoged er en duelig Mand. Man siger og at en *Larsen*, Fuldmægtig hos Amtmanden i *Schanderborg* skal være bleven Amtsforsvalter sammesteds; dersom saa er, da er det vel gjort; thi denne Mand skal være en reddelig og fornuftig Mand, og tillige aldrende, over 60 Aar gammel, skulde han have fast Levebrød da var det vist paa Tiiden.

I Gaar var jeg i *Frederix*, og talde blant andre med den gamle Confr. *Hofman*, hvis Datter skal have Bryllup i denne Uge; der var en Krabat løbet bort fra mit Mensalgods og vilde i Rensborg lade sig hverve; og derom vævede jeg da med den gamle Amtmand, og saaledes døde den Dag af mit Liv.

Nu er Tilladelsen til at faae fremmet Rug ind udløbet; endnu gives for det tilførte 26 R — men hvad mon Rentekammer eller Toldkammer vil vi skal æde indtil Høsten er forbie, og Kornet udtærsket, altsaa i omtrent 3 Maaneder — intet er her i Landet — end ikke Mask med Svinene er der til at æde; og jeg begriber ikke at Tilladelsen om fremmed Kornes Indførsel ikke er prolongeret i det mindste til *Septbr.* Maanedes Udgang eller *medio October.* Galt er det, og værre bliver det, om ey Prolongation gives; thi endnu eengang, hvad skal Menneskene æde? tænk derpaa min gode Ven.

Høehøsten er faldet ussel ud; Kornet tegner sig dog skikkelig. Jeg erindrer ikke om jeg fortalde min Ven for nogen Tiid siden, at de Russiske Prinser fra *Horsens* vare her og droge igiennem *Veyle* frem og tilbage for at see Ildebrandens Ødeleggelser; nu sendte det *Hof* i forrige Uge 100 Rd. til Brandfolkene, det er de afbrændte, altsaa vandt jo Menneskene ved den Færd.

Vil Prindsen ikke see sig om her i Landet i Aar?

Jeg vilde gierne feye lidt om i den Nordre Del af Jydland; men der bliver neppe noget af. Og nu ikke mere i Dag. Lev stedse osv.

1 Aug 86

P. M. Tak for Epistelen elskede Ven — men hvorledes skulde jeg vel være til uden at skrive Epistler til Dem? Det er nu bleven mig til Natur, som det er blant mine virksomste Vederkvægelser at tænke paa Dem. Det er nu saa engang afgjort at De skal have mine Malerier; men De maae da og tage dem som de ere, med alle de Pudseerligheder, der stundom flyve om i mit Hoved — og saa er jeg fornøyet.

I Dag gav Etatsraad *Schow* mig den glædelige Efterretning, at Kansellet havde forestilt Kongen, at bevilge de brandlidte *Veilenser* Colлект i alle danske Kiøbstæder, Kiøbenhavn indbegreben — dette er herligt, og nu for-

langer jeg ikke mere for Menneskene, da denne Collect vist vil give en herlig Understøttelse.

Tilladelsen med Korn Indførselen i Norge, er god, og kan endnu komme tilpas; men her i dette vort syndige Fædreland er den frie Indførsel forbie med Julii Maanedes Udgang — og hvorledes skal Menneskene faae æde til Høsten? Dog maaskee vil Spekulantere vel finde paa Raad, og i Stæden for Kongen tog sine 24 β af Tønden, saa kan Kornet fra Østersøen ligefuldt hentes og sælges for Dansk, og da uden Told — og er det ikke en herlig Profit for Kongens Kasse. Men hvad skal Menneskene gjøre — sulte det smager ey godt — altsaa stiele de, og det synes at være et Slags *casus necessitatis*. kun det onde kommer deraf, at Priiserne blive høye, og Kiøbmanden beriges paa meenig Mands Bekostning.

Der er Stæder i Norge, hvor Bonden aldrig aflader at æde Barkebrød, f. Ex. i *Renndalen*; thi Aaret er saa uvis der, at de altiid maae vente det onde, og derfor holde de, selv i gode Aar Maverne vante til denne Kost. Vinteren mellem 84 og 85 aade Bønderne Mask, som de lavede til Brød i Egnen omkring Trondhiem.

Det er en herlig Simplicitet med hvilken Prindsen reyser. gid han aldrig faae andre Tanker — Undersaatten glædes da ved at see Fyrsten — han er ingen til Byrde — men den forhexede Stads og Svitte, og Slæng af Menne-sker, de plage baade Folk og Fæe.

Deres Tanker Ven, om det Baand, som burde være paa Skribenterne er jeg fuldkommen eenig med; man skal ufeylbarlig viide eller kunne viide enhver Forfatter. De fordrer blot Tittelbladet; jeg vilde den heele Bog skulde leveres — og saa sælges og gaae om; men i Tilfælde af Uhoviskhed Auktor efter Universitetets Andragende klappes. Intet Skrift maatte *supprimeres*; thi det skaffer ingen Nytte; men kun *auctor* viide, at han ikke uden Revselse havde Lov til at synde. Jeg talde meget med *Janson* herom og naar han kommer tilbage vil han nok og præke med min Ven om dette.

Det er ikke rimeligt Ven, at der skulde skee eller indtreffe nogen *vacanse* inden *Janson* kommer hjem, og altsaa forstaaer det sig selv at jeg sidder og holder mig roelig. Overhoved vil jeg i intet Tilfælde indgive nogen Ansøgning eller giøre noget Skrit for jeg har spurgt Dem, Ven, til Raads; thi jeg for min Deel udretter under nærværende Omstændigheder intet, om jeg saa søgte det, hvori den høylovlige *Reyser* og jeg allene kom i Collision, og altsaa maae jeg overlade min Ven alt, hvad der ved given Leylighed kan skee — hvo kan kiempe mod Umueligheder? Der er efter min Troe Beskikkelse og Bestemmelse i Alt; har vor gode Dæmon besluttet vi skal samles, saa skeer det nok, hvor broget det end seer ud; hvis ikke saa maae vi trøste os med Digteren

durum

at levius fit patientia.

Haabet beskjemmer ikke, skrev *Pater Janson*, da han var her i min Stambog — det er sandt, der skal jeg og have min Vens Navn; men De kan tænke hvilken ordentlig Pandur jeg er, da *Janson* først her i *Veyle* har tegnet i den.

Den syndige *Midelboe* — og han vil enda giøre sig tyk og give sig vældigt Væsen, det forstaaer sig selv, i al Ydmyghed; men Ulven pipper dog frem. *Janson* fortalde mig noget om ham. Jeg kommer meget godt til Rette med ham — thi vi gaaer begge paa vore Bene, som høviske Folk — og neppe faaer han i Sinde at spadsere op paa mit Hoved. I Alvor, jeg troer rigtig, han er et godt skikkelig Kræe.

Vi skal nu, da Provst *Clausen* er kaldet til *Frederis*, have nyt *conclave* og vælge os en Provst igien her i Herredet; jeg længes nu efter at see om *Midelboe* der vil giøre Vendinger for at skabe dette Dyr, eller lade os gaae vor eget Skud. Som Provst har man Leylighed til at feye om i Landet og giøre eendeel Bekiendtskaber — dette er den eeneste Glæde af det Væsen — men Bryderierne og Smørrierne, og Penge Ødeleggelseerne ere mange.

Jeg vil ret være nysgierrig for at viide, hvorledes *Wiehes* Samling med *Schimmelmann* er afløbet; thi *Schimmelmann* er uendelig, og *Wiehe* har et hurtigt Hoved, har og ganske giennemtænkt sine Ideer, som han tildeels ved en for ham selv alt for kostbar Erfarenhed har forhvervet sig. Det glæder mig saare at min Ven er fornøyet med Manden, og De kan være overbeviist om at han er Dem hengiven med Liv og Siel. Kunde *Schimmelmann* fatte Tilliid til ham, ja begribe hans Tanker, saa troer jeg vist der vilde skaffes meget Gavn derved. Den gamle *Schimmelmann* og *Wiehe* kunde aldrig spendtes.

Et Biedrag til Menneskehedens Historie.

En Herremand, som Rygtet siger skal være Justits Raad Tønder paa *Engelsholm*, bliver af en hans Bonde anmodet om at faae 3 Tønder Rug til Kiøbs i denne slemme Tiid, da Korn ey var at faae for Penge. Har Du Penge, spørger Tønder, Ja, en Qvie, som han vilde sælge. Bring den hid. Den kom og Bonden med den til Gaarden. Tønder befaler sin Ladefoged at besee Qvien og vurdere den. Denne ansatte dens Priis til 13 Rdr. Godt, siger Tønder, Du skylder mig 12 Rdr., altsaa har Du der 1 Rdr., som er Overskud; kiøb nu Rug, hvor Du lyster. *dixi*.

I Onsdags havde jeg et Besøg af Confr. *Sporon* og hans Frue, som reyste op ad *Aarhus* til. Vi talde eendeel sammen om Udgaven af *Klim*, og i Henseende til Fortalen har han en herlig Idee; Ulykken er kun at faae den udført; han vilde have alle *editioner* og Oversættelser af *Klim* samlet for at *conferere, kritisere* dem *etc.*, altsaa faae en dygtig Fortale skabt. Men hvor faaer man alt dette samlet, maaskee skulde denne Samling findes i det Tottske Bibliothek, og derfra kunne faaes udlaant? Jeg gad gierne seet Fortalen saaledes skreven, men som sagt Materialierne?

Ved Samtalen merkede jeg og, at han i Stilhed rigtig skaffer sig god Kundskab om Amtet, og vist nok gaacr det galt til i mange Deelee. Jeg selv har i een Sag faaet 4 Resolutioner af den gode gamle *Hofman*, de tvende stik imod de tvende, og derpaa den 5te ganske forskiellig fra

de andre; og endnu var Sagen ikke afgjort, og er det ikke i denne Dag.

Proprietærer, Handelsmænd, nyttige Projektmagere o. s. v. — har jeg rigtignok ikke tænkt paa i Rangvæsenet; men da min Idee er, at den arbitrære Rang vedbliver, saa har Kongen jo en og anden Tittel han kan give de Mennesker, naar han vil og de fortjene det.

Man taler om der skal indsættes en stor Kommission over Landvæsenet for at bestemme Bønders og Jorddrotters rette indbyrdes Forhold — gid nu kun dette maae ikke gaae som med den salige militære Kommission. I sær maae absolut nogle i det mindste een fra hver Provinds, som er en kyndig Mand ind i Kommissionen, at der ey skal løbes Suer i det Lokale. Her er en *Theilman*, paa Nørholm, som roeses meget for Retskaffenhed og Indsigter, og er en Tønde Gulds Mand, der har stort Gods, heder til Fornavn *Charl**) troer jeg, og er beslægtet med *Wormschiold* — slige Folk burde ogsaa hales ind for at give deres *videtur*; thi al Verden seer dog ikke ud som Sædland, og Alt kan ey modelleres efter det, som der kan være passeligt. Og nu lev vel o s v.

d. 8. Aug. 86.

(P. S.) Det seer nok, som jeg hører fra *Randers*, galt ud med *Numsen*, der skal være adskillige Ting udsagde af Vidnerne, som hverken ere ham til Glæde eller Ære. Han skal ved Mynstringen have været morderlig bedsk mod Regimentet. *vale*.

Tandem venit ipse bubulcus, det er udlagt: her er jeg igien efterat en heel Uge og mere er henlobet uden at jeg efter gammel Stil har præket med min Ven. Jeg havde tænkt at skulle kunde give dem een heel Sæk fuld af Nyheder paa eengang, men da dette ikke gaaer and; *quoniam* jeg endnu ikke har været paa Christiansfeldt, saa maae De tage dette som det bliver.

*) Andreas Charles Teilman.

Fra vor *Procanceler* haver jeg *optima forma* at hilse; han er i god Stand, og paa Løverdag samles vi i Christiansfeldt, hvor vi ville forsøge paa om Helligheden kan smitte os; og derfra reyse vi til *Colding* og *Snoghøy* — hvor vi residere Løverdag Nat, og nu segler *Janson* til Kiøbenhavn og jeg til min Huule. Denne er Planen, og dersom nu min Ven paa Løverdag og Søndag formiddag faaer stærk Hikke eller Øresuusen, saa veed De da hvem der er skyld deri. —

Hvad meener De Ven? jeg har i Dag tilstaaet at De er en stor Synder, just for at undskylde Dem — er det ikke lystigt? og dog er det saa. Kamerherre *Juul*, besøgte mig i Dag, og hændelseviis spurgte om jeg vidste hvorledes min Ven levede. Jeg svarede jeg formodede vel, men havde ikke nyelig hørt noget til Dem. Hvorpaa han beklagede sig over at han havde skrevet dem til, og De havde ey svaret ham: da trøstede jeg ham med at det var saa min Vens Arvesynd, at han aldrig skrev Breve — altsaa at dette ey kunde tilregnes. Giorde jeg det ikke kiønt? fra en partiell Synder mod Juul at forvandle Dem til en total Synder?

Christiansfeldterne søge nok om en *Prolongation* af deres Privilegier; see for alting til, at dette kan trækkes i Langdrag, til jeg faaer sendt Dem de Oplysninger, jeg formoder at faae samlede. Det er absolut Galenskab at privilegere disse Mennesker til at ødelægge Hadersleb, Colding, *Ribe* — for at berige Frelserens Kasse i Herrenhuth — og det er en Sandhed, de ere privilegerede *contrabande* Handlere her i Landet.

Og Preussens store *Frederich* er død — det var dog en Konge, som Europa har Aarsag at være stolt af; men mon det ikke skulle have Følger i Europas politiske Anliggender? Det seer ud til som det trækker op til Krig — maatte kun Uveyret blive langt fra vore Grendser.

Veyret er heel ustadigt — afvexlende med Regn og Soelskin — Høsten er begyndt — Straaet er fast intet — Foermangel bliver der altsaa i Aar igien. Vil Kulden ikke

for hastig komme, saa tegner Boghvede Sæden godt — og dette bliver da en Hielp for Landmanden. Høet var og kun lidet — vist over $\frac{1}{3}$ Deel mindre end der jevnlig pleier at avles.

Numsen er nu i Kiøbenhavn; mon han skulde kunde snakke sig fra den Pine; Rygtet siger at der skal være befundet Urigtighed, henved 15000 Rdr. — og at eet par af Vidnerne skal af andre Vidner være overbeviist om at have vidnet falsk til hans Fordeel. Da Manden skal være ond, saa maaskee hans Dag nu er kommen, da dette skal betales. Enhver Dievel regierer sin Tiid.

Jeg tænker dog nu at de gode Commissarier over *Jansons* Plan — maaskee i denne deylige lange Tiid have bestilt noget — og at dog derpaa endelig vil komme en Ende — og gid den da maae blive god. Jeg har i disse Dage giennemløbet *Prof. Eggers* Fragmente der Geschichte der Menschheit 1ste Deel — Bogen er ret god; men han vindbeutler dog i Fortalen og med sine Citationer; thi jeg kan ved een og anden Materie, som jeg hændelseviis kan have læst ogsaa noget over, tydelig see at han er frie nok for at have læst alle de Skrifter han opstiller. Ey heller begriber jeg at han har giort noget saa originalt — *Rothe* *) har jo giort dette samme i Bogen om Christendommens Virkning, og hist og her synes jeg at see han rigtignok har læst *Rothe*. Skade at dette gale Dyr er en sliq Vindmager — der kunde ellers rigtig blive godt af ham. Men han er kommen paa den urette Post; og har giort sig forhadet og latterlig ved det gale Toy han i sine Forelæsninger har sagt om Dannemark.

Hører De noget til *Rothe*, Ven; jeg har ikke hørt et Bogstav til ham siden jeg sist var i Kiøbenhavn. Hvad dog den gamle Burs nu arbejder paa.

Bastholm har i Göttingske gelehrt. Anzeig. faaet ynkelig Snus for hans jødiske Historie, som er bleven oversat paa Tydsk; og i Algm. Deutsch. Bibliothek har

*) T. Rothe. Om Christendommens Virkning paa Folkenes Tilstand i Europa. 1774—75.

han ikke sluppen bedre fra sin naturlige Religion — mon dette ikke kunde kurere hans Schreibseeligkeit, som Tydsken siger; thi hvad vi her til Lands dømme om ham, bekymrer han sig ikke om; da han af et vist Parthie er forgudet.

See nu, Ven, her har de da en Ret Plukke Mad; og mere eller andet faaer De ikke i Dag; De maa altsaa tage til Takke med dette, som det er. Min Paryk staaer just ikke i denne Tiid til at snakke noget fornuftigt; thi nu har vi Tordenluft hver Dag, og deraf bliver man saa inderlig dum og doven. Vinteren er rigtig en beqvemmere Arbeids Tiid end Sommeren, i sær for dem der har et rebelsk Blod. Nu skal jeg til at være vandrende Apostel, og præke i Vakanse første Gang om 14 Dage 4 Miile herfra — det er i Brande, i den egte Hede Egn. og der faaer jeg da den at see. Lev nu vel o. s. v.

29. Aug. 86.

Dersom Posten ikke er udebleven i Fredags, saa har min Ven uden Tvivl allerede givet mig Synds Forladelse, og seet hvorledes jeg har drosset fra d. 11 Aug., da jeg skrev sist, til den Dag. At min Ven gjør 14 Dages til 3 Ugers Synd har glædet mig, skiont man ey skulde glæde sig ved at see sit Synderegister formeret, da jeg derudi har et kiert Beviis for, at min Ven gierne hører mig præke, og sandelig det er ikke min Skyld at jeg ey præker med Dem Nætter og lyse Dage.

Naar De faaer dette har De uden Tvivl taelt med vores *Janson*. Jeg slap ham i Middelfart i Søndags Kl. 11, og skiont det i Gaar stormede fælt, troer jeg dog han er gaaet over det store Belt, da Vinden var god; kan altsaa seenest Onsdag Aften være i Kiøbenhavn. Han vil da fortælle min Ven at jeg uafsladelig er den selv samme Pandur, som De nok kiender.

Paa Christiansfeldt samledes vi i Løverdags Klokken 10 Formiddag, da han ankom, havde altsaa eet heelt Døgn at præke sammen — og De kan troe, vi sparede ikke paa vore Lunger. Jeg kom Fredag Aften til Christiansfeldt,

var der Kl. 9 i Kirke. Der blev med afvejlende Koer syngt o Haupt voll Blut und Wunden — og Sangen var harmonisk — rørende — herlig. Orden og Reenlighed udmerker i høy Grad dette Stæd; men den Evige Eenformighed er unaturlig. Bygningerne ere Grundmur og regelrette; kun et par smaae Huuse i den bagerste Gade saae jeg af Bindingsverk. Kirken er simpel, uden al Dekoration, men ædel i sin SimPLICITET, og et Positiv, som var godt, spilles af en duelig Organist. Prækestoel er der ikke; Paa eet Bord, som staaer paa en Forhøyning af omtrent en halv Alen, staaer, naar der prækes en Bogstoel — ellers sidder Præsten under Bønnen derfor. Guds-tienesten holdes hver anden Søndag paa Dansk, da een af Lærerne ved deres Ungdom, præker, hver anden Søndag præker Præsten. Omtrent en 60 unge af begge Kiøn opdrages i tvende forskiellige Huuse; men der fik jeg ey Tiid at komme. Saavel i Brødre, som Syster Huuset, tvende fra hinanden beliggende anseelige Bygninger drives allehaande Arbeider: Silke og Ulden og Linnede Tøyer væves i begge Huuse af god Bonitet; og de har nok en 20 Væver Stoele, som jeg kun synes, da jeg glemte at tælle dem. Klæde væves ikke. Sæbesyderie. Lysestøberie har de og, og de blege deres Lys ved at hænge dem, med et Næt over i den frie Luft. De forarbeide og adskillige Snedker Vare i Brødre Huuset, som ere meget skønne, men tildeels og dyre. Deres Ovne i Værelserne have de selv brændt, og de fortiente at indfores overalt, da de med liden Brændsel give god og vedholdende Varme. Jeg har i Sverrig seet samme Ovne, hvor de ere almindelige; men disses Indretning er endnu for Oekonomie fordeelagtigere end de Svendskes. En slig Ovn koster omtrent 20 Rdr.; de ere og almindelig brugelige i Tydskland. I Farvernes Brænding paa disse Ovne staae Christiansfeldterne neden for de Svendske; thi disse kunde give dem allehaande Udseende fast som Porcelain; de Christiansfeldter derimod ere enten kun sorte eller af en Slags Marmoreret Farve af Gult og Grønt.

Af medfølgende Afskrift af et Brev, jeg har faaet, seer min Ven hvor urigtigt det kan gaae til med de udenlandske Vares Indførsel til Christiansfeldt — De kan viise dette til hvem De vil, og klippe det af, da jeg er sikker paa Haanden skal ikke kiendes. Der er og en Bygning hvori Enker for sig leve og arbeide, saa de ugifte Brødre, de ugifte Søstre, og Enker leve hver for sig. Deres Fa-

brik Væsen og Handel drives for Meenighedens Regning; saa de Handlende har deres visse Procent, og Resten af Fordeelen gaaer i fælles Kassa. Vertshuuset, hvor Fremmede tage ind holdes ligeledes af Meenigheden, saa Manden, der forestaaer det, er kun deres Betient. Min Ven seer altsaa, at den fælles Casse ved den oekonomie kan staae sig meget vel, og nu er *qvæstio*: beholder Landet, det fra Meenigheden overskydende? eller taber ikke Landet, al den overskydende Fordeel fra disse Folks Nødvendigheder og Fliid, saa længe der er en Frelserens Casse i Herrenhuth?

Brændeviinsbrønderiet og Bryggeriet er anlagt i Thystrup gaards Bygning i Kielderen; fra en Dam paa Marken ledes Vandet did ved Render, saa de ikke behøve engang af pumpe det, men det løber af sig selv i Karene. De have 2 Brændeviins Pander, som gaae Nat og Dag Aar ud og Aar ind, og en besynderlig Klare Kiedel til hver Pande, saa de kan brænde foruden at Klaringen standser dem. Hver Pande er paa 5 Tønder, den eene dog noget større og vel 6 Tønder. I 24 Timer forbrændes omtrent 9 Tønder Korn; eller at jeg skal tage en heel Uge 60 Tønder Rug eller Hvede eller begge Deelee tillige; altsaa aarlig 3120 Tønder Korn. Af 1 Tønde Rug til Brændeviin betales i Dannemark Consumption 14 $\frac{1}{2}$ danske; dersom altsaa Christiansfeldt betalte Consumption, og overhoved ikke laae i det holsteenske, saa blev denne aarlig circa 6448 Rd. Meenigheden er omtrent fem Hundrede Siele store og smaae, og naar jeg regner at hver overhoved drak $\frac{1}{2}$ Tønde Brændeviin aarlig, saa blev der dog kun 500 Tønder Korn fortæret af dem; altsaa blev Consumptionen heraf beregnet paa forrige Maade kun 1166 Rd. 4 $\frac{1}{2}$ aarlig; altsaa *consumeres* de 5282 Rdr. aarlig af andre, som ey til frie Consumption ere privilegerede; og denne Sum vinder den Christianfeldske Casse, mere end dens Privilegier tillader. Vil man sige at dette Brændeviin *consumeres* i Holsteen, saa lærer Erfarenhed, at saare meget bringes ind i Jydland, vist $\frac{2}{3}$ Deelee deraf, og lad mig kun antage Konsumptionen af det i Jydland aarlig indpraktiserede for 3000 Rdr., som ikke er for høyt, saa har Christianfelder Kasse i 12 Aar vundet, og Kongen eller Staten tabt ved det Brønderie 36,000 Rdr. og dette er ikke for høyt regnet.

Nu stoppede Arket, og jeg har endnu meget at præke, altsaa skal De have den Stump med.

Det vigtigste om Christiansfeldt har min Ven her; efterhaanden kan De vel faae mere; thi jeg vil did nok engang. Menneskenes Religions Væsen, og Særheder — og den aandelige Hovmod veed De *a priori* hvad jeg tænker om; Løyerligt nok, at *Bastholm* der har hentet sine liturgiske Rariteter, hvormed han vilde begave os. Philosophie har jeg ikke længe havt Fingre paa — jeg har nu Prækenerne, som skal trykkes, og en latinsk Afhandling, som nok og gaaer af Stabelen, og saa allehaande Adspredelser og Embeds Sager, og de holde mig; men har min Ven faaet Leylighed til at viise Prindsen det første Stykke, — og De vil da have mere, — saa skal jeg alligevel see hvordan jeg snoer mig, at De kan fange mere. Til Kiøbenhavn tør jeg ey tænke paa at reyse; thi de Reyser æde saa meget op; min gamle Adam er reysegal nok; men jeg maae see at døde og drukne ham, om det er mueligt. *Aalborg* og *Randers* skulde jeg endelig see i Aar, men endnu tegner det sig ikke til at der bliver noget af.

Wiehe skrev mig til at *Schimmelmunn* havde faaet sit Forslag om Østersøes Compagnie biefaldet af Interessenterne; han vandt altsaa det Slag, skriver han; men i Tiiden troer han ey denne Seyer vil blive til Glæde for *Schimmelmunn*.

Men *NB* og det vel tre Gange: hvorfor blev Kammer Raad *Vadum* i Rentekammeret ey sat i den Landvæsens Komission?

Og atter et *NB*: det Galenskab, som staaer i de tydske Aviser, at Cr. Prindsen vil reyse til Stokholm, er dog vel kun Digt? Ingen ærlig Mand, ingen som ey er halvgal kan dog vel raade ham dertil. Hvad vil Normændene tænke? Dog det er vel Ands Snak.

Den første Præken, af Samlingen, er nu snart trykt; og da det er min *ordinations* Præken, hvoraf jeg skylder *Bloch* en Afskrift — og jeg aldrig gider afskrive — saa lader jeg en Snees Exemplarer under separat Tittel aftrykke — og da skal min Ven faae den maaskee om 14 Dage.

Den forbistrede Post udeblev i Fredags saa jeg først Dag fik deres kiere Brev, og i Dag udeblev atter den kiøbenhavnske Post — det er ret nogle Æseler mange af de Postfolk. *vale*.

d. 4. Sept. 86.

Efterretninger

om

Sorø Akademis Skole og Opdragelsesanstalt

i Skoleaaret 1876—77

af

dens Rektor.

Afgangsexamen.

a. Fra de studerende Klasser.

I Slutningen af forrige Skoleaar indstillede sig til Afgangsexamen 11 Elever og 2 skolesøgende Disciple, nemlig:

1) I den sproglig-historiske Retning:

John Leopold Lübschitz, Søn af Dekorationsmaler L. i
Kjøbenhavn, Elev,

Severin Andreas Bang Michelsen, S. af afd. Distrikts-
læge M. i Hjøring, Elev,

Axel Vedel, S. af Amtmand, Kammerherre V. i Sorø,
skolesøgende Discipel,

Karl Verner Hornemann Dahlerup, S. af By- og Herreds-
foged D. i Mariager, Elev,

Dankvart Faaborg Richter, S. af Pastor R. i Bos-
lunde, Elev,

Kristian Hansen, S. af Gæstgiver H. i Nykjøbing
p. Falster, skoles. Disc.,

Markus Konrad Koefoed, S. af Adjunkt K. i Rønne,
Elev, og

Theodor Julius Thomsen, S. af Tømmermester T. i
Slagelse, Elev;

2) i den mathematisk-naturvidenskabelige Retning:
 Johannes Prip, Søn af Pastor P. i Svenborg, Elev,
 Povl Johannes Østerbye, S. af fhv. Grosserer Ø., nu i
 Avstralien, Elev,
 Herluf Arendrup, S. af afd. Stiftsfysikus, Justitsraad
 A. i Odense, Elev,
 Henrik Joakim Buchwald, S. af Propr. B. til Estrup-
 lund i Jylland, Elev, og
 Knud Adolf Emil Nielsen, S. af Skolelærer N. i
 Nestelsø, Elev.

Alle bestode med de Karakterer, som ses af om-
 staaende Tabel.

Til samme Prøve indstillede sig som Privatist Semi-
 narist Hans Kristian Pedersen, dimitteret af Kollaborator
 R. Møller i Kbhvn., som bestod med første Karakter.

Som Censorer fungerede Medlem af Undervisnings-
 inspektionen, Prof. Dr. Ussing i Dansk, Latin og Græsk
 (samt Dansk og Latin i 4de Klasse), Prof. Thrige i
 Historie, Cand. mag. Winkel Horn i Oldnordisk, Dr.
 phil. Th. Sundby i Fransk, Tysk og Engelsk, og Beregner
 Andresen i Naturlære og Mathematik (i sidstnævnte Fag
 ogsaa i 4de Klasse).

Karakterer ved Afgangsexamen.

	Dansk			Fransk.	Engelsk.	Historie.	Latin.			Græsk.	Naturlære.	Points.	Hoved-karakter	
	bund. Opg.	fri Opg.	Old. nord.				skrift-lig.	mundt-lig.	ex. temp.					
J. Lübschitz .	Mg.	Mg. ?	Mg. ?	G. +	Mg.	G. +	Mg.	Mg. ?	Mg.	Mg.	Mg.	91	Første	
S. Michelsen .	Mg. ?	Mg. ?	Ug. ?	G. +	Mg. +	Mg. +	Mg.	Ug. ?	Mg. +	Mg.	Ug. ?	97	Første	
A. Vedel . . .	Mg. ?	Mg. ?	Mg.	Mg.	*) Mg.	Mg.	Mg. ?	Mg. +	Mg.	Mg.	Ug.	97	Første	
V. Dahlerup .	Mg.	Mg.	Ug.	G.	Mg. ?	G.	G. +	Mg. ?	Mg. +	Mg.	Ug.	90	Første	
D. Richter . .	G. +	G. +	Mg. ?	G.	Mg. ?	G. +	Tg. ?	G. ?	Mg. ?	G. +	Mg. +	73	Anden	
K. Hansen . .	G. +	G.	Mg. +	G.	Mg. ?	Mg.	Mg. ?	Mg.	Mg. +	Mg.	Mg. ?	89	Første	
K. Koefoed .	G. +	G. +	Mg. ?	G. +	Mg.	Mg.	G. +	G.	Mg. ?	Mg. ?	Mg.	87	Første	
T. Thomsen .	Mg. ?	Mg. ?	Mg. ?	G. ?	Mg.	G.	Mg. ?	G.	Mg. ?	Mg. ?	Ug. ?	81	Anden	
	Dansk			Fransk.	Engelsk.	Historie.	Arithmetik		Geometri		Naturlære		Points.	Hoved-karakter.
	bund. Opg.	fri Opg.	Old. nord.				skrift-lig.	mundt-lig.	skrift-lig.	mundt-lig.	mek.	kem.		
J. Prip	Mg.	G. +	Mg. +	Mg. ?	Mg. +	Mg. +	Ug. ?	Ug. ?	Ug.	Ug. ?	Ug.	Ug.	101	Første.
P. Østerbye .	G. +	Mg. +	Mg.	G.	Mg.	Ug.	Mg. ?	Ug. ?	G.	Ug. ?	Mg. +	Ug.	95	Første.
H. Arendrup .	G. +	G.	Mg. ?	Tg. +	Mg.	Tg. +	Mg. ?	Ug.	G.	Mg. +	Ug.	Ug. ?	76	Anden.
H. Buchwald	G. +	G.	Mg. ?	Tg. +	Mg. ?	Mg. +	Ug.	Mg. +	G. ?	Ug.	Ug. ?	Ug.	85	Første.
K. Nielsen . .	G. +	Mg. ?	Mg. ?	G.	*) G.	Mg.	Mg. +	Ug.	Mg. ?	Ug. ?	Ug. ?	Mg. +	92	Første.

*) Karakteren er given for Tysk.

b. Fra Realklasserne.

Afgangsexamen fra øverste Realklasse toges i Slutningen af forrige Skoleaar af 2 Elever og 2 skolesøgende Disciple, nemlig:

Hans Henrik Schou, S. af Kjøbmand S. i Slagelse, Elev,
Louis Kristian Smith, Søn af Kjøbmand S. Smith i Sorø,
skolesøgende Discipel,

Vilhelm Hans Sofus Carstens, S. af Pastor C. i Flensborg, Elev, og

Karl Kristian Asmussen, S. af Skrædermester A. i Sorø,
skoles. Discipel,

der alle bestode med de Karakterer, der ses af omstaaende Tabel.

Ved denne Afgangsexamen deltog Medlem af Undervisningsinspektionen Prof. Dr. Ussing i Censuren i Dansk og Geografi, Prof. Thrige i Historie, Dr. Sundby i Tysk og Engelsk og Beregner Andresen i Mathematik og Naturlære, samt efter Indbydelse af Rektor Akademilæge Gjellerup i Fransk og Pastor V. Heise i Naturhistorie.

Af fjerde Klasse udgik efter Hovedexamen 4 Elever af den mathematisk-naturvidenskabelige Retning efter at have bestaaet med samme Retsvirkning som Realisterne, nemlig Adolf Oppermann, S. af Skovrider og Landmaaler O. paa Holsteinborg,

Valdemar Joakim Kähler, S. af Fabrikant K. i Kbhvn.,
Axel Johan Hasselbalch, S. af afd. Forpagter H. paa Vibeholm ved Kbhvn., og

Kristian Brandstrup, S. af Skolelærer B. i Tranekær paa Langeland.

Deres Karakterer ses ligeledes af omstaaende Tabel.

Ved Prøven deltog Medlem af Undervisningsinspektionen Prof. Dr. Ussing i Censuren i Dansk og Latin og Beregner Andresen i Mathematik.

Karakterer ved Realafgangsexamen.

	Dansk.	Tysk.	Fransk.	Engelsk.	Historie.	Geografi.	Arithmetik.	Geometri.	Naturlære.	Naturhistorie.	Points.
H. Schou . . .	Mg.	G.	Mg. +	Mg. +	Ug. ?	Mg.	Mg. +	Ug.	Ug.	Mg.	79
L. Smith . . .	G. ?	Tg.	G. +	Mg. ?	Mg.	Mg. ?	Mg.	Mg. ?	Mg. +	G. +	63
V. Carstens . .	Tg. ?	Tg. +	G.	G. ?	Mg.	Mg. ?	G. ?	G.	Mg. ?	Mg.	48
K. Asmussen .	G.	Tg. ?	Mg. +	G.	G. ?	G. ?	Mg. ?	G.	G. ?	Mg.	50
				Latin.							
A. Oppermann	Mg. +	Mg.	Mg. +	Mg. ?	Mg. +	Ug.	Ug.	Ug.	Ug.	Ug. ?	81
V. Kähler . . .	Mg. ?	G. ?	G. +	Tg. ?	Mg. ?	Mg. ?	Mg.	Mg. +	Ug.	Mg.	54
A. Hasselbalch	G.	G.	G.	Tg. +	Mg. ?	Mg.	Mg. ?	G.	Mg.	Mg. +	59
K. Brandstrup	Mg. ?	Mg. ?	G. +	G. +	G.	G. +	Tg.	Tg.	G. ?	Mg.	53

Skolens Lærere.

Adjunkt H. G. Møller afgik ved Døden d. 1. Febr. 1877 efter nogen Tids Sygdom. I hans Sted blev under 15. Mars Cand. Theol. et Juris Julius Emil Lunddahl konstitueret som Lærer. For øvrigt have Lærerne været de samme, som i forrige Skoleaar, og Inspektionsforretningerne ligeledes været fordelte mellem de samme Lærere, som i forrige Skoleaar.

Lærefagene

have været fordelte saaledes:

Rektor, Prof. Dr. Tregder: Latin i III Kl., Græsk i VI og V Kl., efter Nyaar Latin i V Kl.	$\left. \begin{array}{l} 13 \\ 18 \end{array} \right\}$	Timer.
Overlærer Bang: Latin i VI og II Kl., Græsk i III Kl., efter Nyaar Latin i V Kl. . . .	21	—
Overlærer Møth: Fransk i VI Kl. og IV Realkl., Engelsk i VI og V Kl. samt Realklasserne, Geografi i III Kl., efter Nyaar Tysk i VI Kl.	$\left. \begin{array}{l} 25 \\ 27 \end{array} \right\}$	—
Overlærer Ibsen: Naturlære i alle Klasser, Historie i I Kl. og I Realkl.	23	—
Overlærer Lorenzen: Naturhistorie i alle Klasser, Geografi i IV og I Kl. samt I Realkl., Skrivning i IV Realkl.	25	—
Adjunkt Hansen: Tysk i IV, II og I Klasse samt IV, II og til April i I Realklasse, Religion i alle Klasser, i Jan. Kvartal Tysk i III Realkl.	$\left. \begin{array}{l} 25 \\ 27 \\ 22 \end{array} \right\}$	—
Adjunkt Corfixen: Mathematik i VI, V og II Klasse	23	—

Adjunkt Møller til Nyaar: Tysk i VI og III Kl. samt III Realkl., Latin og Historie i V Kl., Geografi i III Realkl.	22	Timer.
Adjunkt Rosing: Græsk i IV Kl., Historie i VI, IV, III og II Kl. samt IV og II Realkl., og til April i III Realkl., i Jan. Kvartal ogsaa i V Kl.	{ 24 26 21 }	—
Adjunkt Hoff: Dansk i VI, V, III og II Kl., Fransk i III, II og I Kl., Latin i I Kl.	26	—
Adjunkt Kiellerup: Geografi i II Kl. samt i IV og II Realkl., Fransk i III og II Realkl., i Jan. Kvartal tillige Tysk i III Kl. og Geografi i III Realkl.	{ 11 14 }	—
Adjunkt Wørmer: Dansk i IV og I Kl. samt Realklasserne, Fransk i I Realkl., Latin i IV Kl.	27	—
Adjunkt Michelsen: Fransk i V og IV Kl., Mathematik og Regning i III Kl. samt III og II Realkl.	24	—
Adjunkt Thaarup: Mathematik og Regning i IV og I Kl. samt IV og I Realkl.	25	—
Kst. Lærer Lunddahl: fra 1. April Tysk i III Kl. samt III og I Realkl., Historie i V Kl. og III Realkl., Geografi i III Realkl.	15	—
Tegnelærer, Medlem af Kunstakademiet Dalsgaard: Tegning i Realklasserne samt II og I Kl.	10	—
Musiklærer, Organist Siboni: Sang og Instrumentalmusik	17	—

Gymnastiklærer Christensen: Gymnastik

m. m. i hele Skolen 17 Timer.

Timelærer S. P. Hansen: Skrivning i alle

Klasser undtagen IV Realkl. 12 —

Det hvert Fag tillagte Antal Timer ses af nedenstaaende Tabel.

	VI a ab b	V a ab b	IV a ab b	IV R	III a ab b	III R	II	II R	I	I R
Dansk . . .	3 1	3 1	2 1	2	2 1	3	2	2	3	3
Tysk	(2)		2	3	2	3	2	3	2	3
Fransk . . .	4	4	2	3	2	2	3	3	3	3
Engelsk . .	2	2		3		3		4		3
Latin	8	9	8		7		8		6	
Græsk . . .	6	6	5		5					
Religion . .					2	2	2	2	2	2
Historie . .	4	3	2	3	3	3	2	2	2	2
Geografi . .			2	2	1	1	2	2	2	2
Naturhistorie			2	2	2	2	2	2	2	2
Naturlære .	3	5 3	5	2	2	2				
Mathematik med Reg- ning og geom.Teg- ning . . .		10	10	5 2	7	4 2	6	5	6	5 6
Tegning . .				2		2	1	2	1	2
Skrivning .				1		1	1	2	2	2
Sang	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Gymnastik .	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
	36 35	36	36	36	36	36	36	36	36	36

6te og 5te Klases sproglige Afdeling have samlede været underviste i Græsk og efter Nyaar tildels ogsaa i Latin; de samme Klases matematiske Afdelinger have ligeledes været underviste i Forening i Naturlære og tildels i Mathematik.

Undervisningen i Instrumentalmusik gives udenfor den egentlige Skoletid. De Disciple i 6te og 5te Kl. samt i 4de Kl. og 4de Realkl., der ikke deltage i Sang, sysselsettes i Timen med Gymnastik, Disciplene af 3die Kl. og 3die Realkl. dels med Gymnastik, dels med Skrivning, de øvrige ikke syngende Disciple med Skrivning.

De gennemgaaede Pensa

have i Skoleaaret 1876—77 været følgende:

Dansk.

- I Kl. og I Realkl. (Wørmer). Forskjellige Læsebøger ere benyttede til Oplæsning og Analyse. Bojesens Sproglære. Nogle Digte ere lærte udenad. To Stile om Ugen.
- II Kl. (Hoff). Oplæsning af forskjellige Digterværker. En Stil om Ugen.
- II Realkl. (Wørmer). Forskjellige Læsebøger ere benyttede til Oplæsning og Analyse; enkelte Forfatterværker oplæste. En Stil om Ugen.
- III Kl. (Hoff). Oplæsning af forskjellige Forfattere fra dette Hundredaar. Tre Stile om Maaneden. Med den matematiske Afdeling er i en særlig Time blandt andet den græske Mythologi gennemgaaet.
- III Realkl. (Wørmer). Oplæsning af forskjellige Forfattere fra dette Hundredaar. En Stil om Ugen.
- IV Kl. og IV Realkl. (Wørmer). Oplæsning af forskjellige ældre og yngre Forfattere. To Stile om Maaneden.
- V Kl. (Hoff). Islandsk: Udtog af Wimmers Formlære (2den Udgave). Læst og repeteret Wimmers Læsebog

S. 1—35, 105—118 og 129—132. Dansk: Af og til Oplæsning og litteraturhistoriske Meddelelser. To Stile om Maaneden, skiftevis fri og bunden Opgave. Den math. Afd. har i en særlig Time læst forskjelligt.

VI Kl. (Hoff). Islandsk: Til Afgangsprøven opgives af Wimmers Læsebog S. 1—35, 44—54, 62—118 og 129—132 (undt. Versene i Gunnlaugs Saga). Deraf er i Aarets Løb læst af nyt S. 44—54 og 62—105, Resten repeteret. — Svensk: I Skoleaarets Begyndelse læstes kursorisk Halvdelen af Hammerichs Læsebog, og Runebergs Fänrik Stål I. Litteraturoversigten hos Hammerich. — Dansk: Af og til Oplæsning og litteraturhistoriske Meddelelser. To Stile om Maaneden, skiftevis fri og bunden Opgave. Den mathem. Afd. har i en særlig Time læst Runeberg: Kungarne på Salamis og adskilligt andet.

Tysk.

- I Kl. (Hansen). Møllers og Nyeborgs Læsebog for Mellemklasser S. 75—117. Af Simonsens Formlære fra § 14—§ 102 og fra 119 ud.
- I Realkl. (Hansen, Lunddahl). Samme Læsebog S. 82—125, 147—149 og 168—185. Af Simonsens Formlære fra § 14—106.
- II Kl. (Hansen). Samme Læsebog S. 185—197, 265—270 og fra 277 ud. Simonsens Formlære § 1—119.
- II Realkl. (Hansen). Samme Læsebog S. 185—197, 265—270 og fra 277 ud. Simonsens Formlære § 15—106 og fra § 119 ud. Ugentlig en Stil skreven paa Skolen.
- III Kl. (Møller, Kiellerup, Lunddahl). Møllers og Nyeborgs større Læsebog S. 7—28, 132—140, 142—

145, 157—206. Simonsens Formlære § 1—7, 10—78 og fra § 89 ud.

III Realkl. (Møller, Hansen, Lunddahl). Samme Læsebog S. 7—28, 132—164, 336—344. Simonsens Formlære § 14—39 og fra 89 ud. Ugentlig en Stil, skreven paa Skolen.

IV Realkl. (Hansen). Samme Læsebog S. 309—386. Simonsens Formlære repeteret. Kursorisk Læsning. Ugentlig en Stil, skreven paa Skolen, og i sidste Halvaar tillige en Hjemmestil; mundtlig Stil efter Holbechs og Petersens Materialier.

IV Kl. (Hansen). Samme Læsebog S. 378—446. Simonsens Formlære repeteret. Kursorisk Læsning af Goethe og Schiller.

VI Kl. (Møller, Moth). Schillers Wallenstein; Goethes Egmont og Tasso; Lessings Emilia Galotti. Desuden enkelte Digte, især af Rückert. Simonsens Formlære og Petersens Syntax ere gennemgaaede. Skriftlig og mundtlig Stil er øvet.

Fransk.

I Kl. (Hoff). Sicks Læsebog for Mellemlasser S. 13—57 undt. Stykke 25. Af Garrigues' Sproglære det vigtigste af Formlæren, deriblandt de i det læste forekommende uregelrette Verber.

I Realkl. (Wormer). Samme Læsebog S. 13—52 med Undtagelse af Stykket S. 25. Det nødvendigste af Formlæren efter Garrigues.

II Kl. (Hoff). Samme Læsebog S. 52—77, 96—45, 160—180 læst og tildels repeteret. Garrigues' Formlære i Udtog.

- II Realkl. (Kjellerup). Samme Læsebog S. 57—77, 96—119, 121—125, 143—150, 167—180, 206—222. Garrigues' Formlære i Udtog.
- III Kl. (Hoff). Sicks Læsebog for højere Klasser S. 87—103, 111—137, 196—247, 310—334, tildels uden Repetition. Garrigues' Formlære i Udtog. Spredte Exempler af Ordfojningslæren.
- III Realkl. (Kjellerup). Samme Læsebog S. 87—103, 117—161. Det vigtigste af Formlæren efter Garrigues.
- IV Kl. (Michelsen). Samme Læsebog S. 15—28, 153—171, 247—266, 310—334, 352—376. Formlære efter Garrigues. Stiløvelser efter Garrigues' Elementarbob. En Gang om Ugen Extemporallæsning.
- IV Realkl. (Moth). Samme Læsebog S. 44—64, 72—80, 118—153, 196—230, 248—266. Formlæren efter Garrigues. En Gang om Ugen Extemporallæsning.
- V Kl. (Michelsen). Sicks Læsestykker, 2det H. Ordfojningslæren efter Garrigues. To Stile om Ugen. Til Extemporallæsning er benyttet Staafs Anthologi og Colomba af Mérimée.
- VI Kl. (Moth). Sicks Læsestykker, 3die H. Syntaxen læst og Formlæren repeteret efter Garrigues. To Stile om Ugen, den sproglige Afdeling efter Nyaar tre. En Gang om Ugen Extemporallæsning eller et hjemmelæst Pensum opgivet.

Engelsk (Moth).

- I Realkl. I Listovs Elementarbob ere de engelske Stykker læste, og enkelte Sætninger i de danske oversatte paa Engelsk. Listovs Læsebob, 1ste Afdeling, S. 3—34. Rosings Formlære til § 53.

- II Realkl. Listovs Læsestykker, 2den Afd., S. 3—118.
Rosings Formlære. Listovs Elementarbog er benyttet til Oversættelse fra Dansk til Engelsk.
- III Realkl. Dickens: David Copperfield, 1ste B., S. 115—221. Rosings Formlære.
- IV Realkl. Dickens: David Copperfield, 1ste Bd. S. 17—56, 260—322, desuden repeteret S. 158—260. Rosings Formlære. En Gang om Ugen Extemporal-læsning eller et hjemmelæst Pensum opgivet.
- V Kl. Listovs Læsestykker, 2den Afd., S. 85—103, 118—170. Rosings Formlære.
- VI Kl. W. Scotts Ivanhoe S. 140—205, desuden opgives til Examen Listovs Læsestykker, 2den Afd., S. 3—103. Rosings Formlære. En Gang om Maanedens Examination i et hjemmelæst Pensum.

Latin.

- I Kl. (Hoff). Kerns og Krebs' Læsebog S. 1—38.
Det tilsvarende af Madvigs Formlære.
- II Kl. (Bang). Cæsars Gallerkrig, 2den, 3die og 4de Bog læst og repeteret. Madvigs Sproglære benyttet under Læsningen. To Gange om Ugen Stil, i Reglen paa Skolen.
- III Kl. (Tregder). Cæsars Gallerkrig, 1ste Bog fra 30 Kap., Sallusts Cat., Ciceros 1ste og 2den Tale mod Catilina. Ugentlig 2 Stile, de fleste paa Skolen.
- IV Kl. (Wørmer). Livius 22de Bog; Ciceros Tale for S. Roscius; i Blochs Udvalg af Ovid, 1ste H. Verdensaldrene V. 1—62, Deucalion V. 1—156, Phaëthon V. 1—360 og Pentheus. Madvigs Sproglære. Ugentlig to Stile.

V Klasses sprogl. Afd. (Møller, siden Tregder og Bang). Statarisk læst: Livius, 24de Bog; Ciceros Taler for Ligarius, Dejotarus og det manil. Lovforslag; de officiis, 1ste og 2den Bog; Virgils Æneide, 2den og 3die Bog; Horats' Oder, 1ste Bog. Cursorisk: Flemmers Udvalg af Solvalderens Forf. S. 1—105 og 157—176. Ugentlig en eller to skriftlige Oversættelser fra Latin til Dansk efter Henrichsens Opgaver.

VI Klasses sprogl. Afd. (Bang). Statarisk læst og repeteret: Udvalg af Tacitus ved Bricka og Thomsen S. 1—54; Horats' Breve (med A. P.). Repeteret: Livius 22de Bog; Ciceros Taler mod Catilina og for Ligarius, de officiis 1ste og 2den Bog; Virg. Æn., 1ste og 2den Bog; Horats' Oder, 1ste og 2den Bog. Cursorisk er læst: Livius 25de Bog og Flemmers Udvalg med Forbigaaelse af S. 209—234. Ugentlig en Oversættelse fra Latin til Dansk efter Henrichsens Opgaver. Litteraturhistorie efter Tregder, Antikviteter efter Bojesen.

Græsk.

III Klasses sprogl. Afd. (Bang). Tregders Formlære er lagt til Grund og indøvet paa Lunds Læsebog S. 1—29.

IV Klasses sprogl. Afd. (Rosling). Lunds Læsebog, 2det Afsn., S. 97—103, 113—125, 132—144; Homers Od., 6te Bog.

V Klasses sprogl. Afd. (Tregder). Herodot, 8de Bog og 9de Bog, Kap. 1—65; Xenoph. Memorabilia Socratis, 1ste Bog; Hom. Od., 2den til og med 8de Bog. Det fornødne af Ordføjningslære og Oldsager meddelt mundtlig. Tregders Mythologi.

VI Klases sprogl. Afd. (Tregder). Af nyt er læst og og repeteret Homers Odysse, 6te, 7de og 8de Bog; Demosthenes' olynthiske Taler. Ordfojningslære og Oldsager er meddelt mundtlig. Tregders Mythologi. Det i forrige Aar læste er repeteret, nemlig Xen. Mem., 1ste Bog; Platons Apologi; Herodot, 8de Bog og 9de Bog, Kap. 1—65; Hom. Od., 2den til og med 5te Bog.

Religion (Hansen).

- I Kl. Balslevs Forklaring § 1—72. Af Assens' mindre Bibelhistorie det N. T. til 2det Afsnit. Fire Psalmer.
- I Realkl. Balslevs Forklaring § 1—72. Af Assens' mindre Bibelhistorie det N. T. til Stykke 12. Fire Psalmer.
- II Kl. Balslevs Forklaring. Assens' mindre Bibelhistorie; det G. T. fra 9de Afsn. og det N. T. til 2det Afsn. Fire Psalmer.
- II Realkl. Balslevs Forklaring fra § 55. Assens' mindre Bibelhistorie, det G. T. og af N. T. fra 2det Afsnit. Fire Psalmer.
- De ukonfirmerede Disciple af III Kl. og III Realkl. Balslevs Forklaring. Assens' Bibelhistorie til N. T., 2det Afsnit.
- De konfirmerede Disciple af III Kl. og III Realkl. (Fra 30. April.) Religiøse Meddelelser og Oplæsninger.

Historie.

- I Kl. (Ibsen). Bohrs Middeltalderens Historie til Opdagelsesrejserne med Undt. af S. 26—40, 51 og 123.
- I Realkl. (Ibsen). Blochs Lærebog for Realskoler: Oldtiden til S. 79 og Middeltalderen til S. 123.

- II Kl. (Ros ing). Thriges Nordens Historie til 1523.
Bohrs Middelalderens Historie fra Opdagelsesrejserne.
- II Realkl. (Ros ing). Blochs Lærebog: Middelalderen.
- III Kl. (Ros ing). Thriges Nordens Historie fra 1660—
1863. Bohrs nyere Historie fra Reformationen til 1789.
- III Realkl. (Ros ing, Lunddahl). Blochs Lærebog fra
Reformationen til 1863.
- IV Kl. (Ros ing). Bohrs nyere Hist. fra 1789—1815.
Thriges Oldtidens Historie.
- IV Realkl. (Ros ing). Det hele Kursus repeteret efter Bloch.
- V Kl. (Møller, Ros ing, Lunddahl). Bohrs nyere
Historie fra Direktorialregjeringen. Thriges Oldtidens
Historie.
- VI Kl. (Ros ing). Det hele Kursus repeteret efter Bohr
og Thrige (Oldtidens og Nordens Historie).

Geografi.

- I Kl. og I Realkl. (Kiellerup). Erslevs Lærebog Nr. 2
til Frankrig.
- II Kl. og II Realkl. (Kiellerup). Samme Bog: Fra
Frankrig til Amerika.
- III Kl. (Møth). Samme Bog: Forfra til Mellemeuropa
og fra Amerika ud.
- III Realkl. (Møller, Kiellerup, Lunddahl). Samme
Bog fra Evropa ud.
- IV Kl. (Lorenzen) og IV Realkl. (Kiellerup). Samme
Bog repeteret.

Mathematik og Regning.

- I Kl. og I Realkl. (Thaarup). Bokkenheusers Regnebog
for Mellemklasser §§ 5—6 og noget ind i de blandede
Opgaver. Arithmetik: Regning med Bogstavstørrelser,

hele og brudne; Ligninger af 1ste Grad. Geometri: Kort Udsigt over let anskuelige Rumstørrelser. Hjemmeopgaver to Gange ugentlig.

- II Kl. (Corfixen). En Time ugentlig praktisk Regning efter Bokkenheusers Regnebog for Mellemklasser. Steens elem. Arithm. og Algebra, fra Proportioner til Rod. Petersens Geom. til V (Cirkelperiferiens Deling). Hjemmeopgaver to Gange om Ugen.
- II Realkl. (Michelsen). Regning som II Kl. Steens elem. Arithm.: Proportioner og Decimalbrøk. Steens elem. Algebra § 1. Petersens Geometri til § 67. Hjemmeopgaver.
- III Kl. (Michelsen). Smiths Arithmetik, 117—178. Smiths Geometri, 130—178. Hjemmeopgaver. Bokkenheusers Regnebog for Mellemklasser. Klassens mathem. Afd. desuden geom. Tegning.
- III Realkl. (Michelsen). Praktisk Regning efter Bokkenheuser. Steens elem. Algebra: Rod og Ligninger. Petersens Geom. § 67—106. Hjemmeopgaver. Geometrisk Tegning.
- IV Kl. (Thaarup). Arithmetik: Logarithmer og deres Anvendelse samt hele Tals Hovedegenskaber. Repetition af hele Arithmetikken og Algebra med Benyttelse af Steens Lærebøger. Geometri: Mundts Lærebog, fra Kap. 6, og hele Bogen repeteret. Praktisk Regning: En Del Exempler efter Bokkenheusers Regnebog for de højere Klasser ere regnede paa Skolen. Ugentlig 2 Hjemmeopgaver. De særskilte Timer i den math. Afd. ere benyttede til geometrisk Tegning: lettere Konstruktionsopgaver, væsentlig efter J. Petersens Metoder og Theorier.

- IV Realkl. (Thaarup). Som IV Kl., dog ikke Afsnittet om Egenskaber ved hele Tal i Algebra. Opgaverne i geom. Tegning have i det hele været lettere.
- V Klasses math. Afd. (Corfixen). Steen, Ren Math. til S. 228. J. Petersens Trigonometri. Mundts Stereometri. J. Petersens geom. Opgaver og Konstruktionsopgaver (dog kun Begyndelsen af Drejningstheorien). Projektionstegning. Ugentlig 3 skriftlige Udarbejdelser.
- VI Klasses math. Afd. (Corfixen). J. Petersens analyt. Geometri. Repeteret det i de sidste 2 Aar lærte. Projektionstegning. Tre skriftlige Arbejder om Ugen.

Naturlære (Ibsen).

- III Kl. math. Afd. Ørsteds mekan. Fysik: Faste, flydende og luftformige Legemers Ligevægtslære indtil § 203. Efter Silfverbergs kem. Fysik: Magnetisme.
- III Realkl. Holtens Naturens alm. Love: Faste, flydende og luftformige Legemers Ligevægt samt Magnetisme.
- IV Kl. math. Afd. Lyslære efter Holtens Naturens alm. Love; det øvrige efter Ørsteds mek. Fysik, Silfverbergs kem. Fysik og Jørgensen, Kemiens Begyndelsesgrunde.
- IV Realkl. Læst det befalede Pensum efter Holtens Naturens alm. Love og Jørgensens Kemiens Begyndelsesgrunde.
- V Kl. sprogl. Afd. Holtens Naturens alm. Love: Faste, flydende og luftformige Legemers Ligevægtslære samt Varmelære, Magnetisme og Elektricitet.
- VI Kl. sprogl. Afd. Det hele Pensum repeteret efter Holtens Naturens alm. Love og Jørgensens Astronomi.
- V Kl. math. Afd. har læst og VI Kl. math. Afd. repeteret det hele Pensum efter Ørsteds mekan. Fysik, Jamins petit traité de physique samt Jørgensens Astronomi.

Naturhistorie (Lorenzen).

- I Kl. og I Realkl. Hvirveldyrene efter Lütken's Begyndelsesgrunde Nr. 2. Det linneiske System er gennemgaaet, og Øvelser foretagne i at bestemme Planter.
- II Kl. og II Realkl. Det menneskelige Legemes Bygning og Leddyrene efter Lütken. Omtrent Halvdelen af Planteriget's Naturhistorie ved Vaupell og Grönlund.
- III Kl. og III Realkl. Den Halvdel af Planteriget's Naturhistorie efter Vaupell og Grönlund, som ikke blev læst i forrige Skoleaar. Fuglene, Krybdyrene, Padderne, Fiskene og Bløddyrene efter Lütken.
- IV Kl. og IV Realkl. Det tidligere læste saavel i Zoologi som i Botanik er repeteret.
- V Kl. math. Afd. har lært at kjende de vigtigste Mineraller og Bjærgarter; dernæst er der meddelt en Oversigt over den alm. Geognosi og Danmarks Geognosi. Geologi's Hovedsætninger af Fogh er benyttet.

Tegning (Dalsgaard).

- I Realkl. har i Begyndelsen af Aaret tegnet efter større Omridsfortegninger af Menneske- og Dyrehoveder og sidst paa Aaret efter skyggede Hoveder, Hænder, Planter o. s. v.
- II Realkl. har tegnet efter større Klodser, først blot Omrids, senere ogsaa med Skygge.
- I og II Kl. har haft Øvelse med Passer, Lineal og Ridsefjeder for at gjøres dygtige til med nødvendig Præcision at udføre geometriske Tegninger under Matematiklærerens Vejledning. I den Hensigt er der fremstillet et Slags Ornament, dannede hovedsagelig af lige Linier, Cirkler og Buer, der ere optrukne dels

med rene Linier, dels med punkterede, dels saaledes, at Frihaandstegning ikke ganske er udeladt.

III Realkl. har fortsat II Realklasses Øvelser, kun at Klodserne have været vanskeligere, i Reglen med krumme Flader, medens disse i II R. vare lige.

IV Realkl. har tegnet efter forskellige Kar.

Skrivning.

I og II Kl. samt I, II og III Realkl. (S. P. Hansen).

Bjerrings Forskrifter. I de studerende Klasser bruges kun engelsk Skrift, i Realkl. tillige gothisk.

IV Realkl. (Lorenzen). Bjerrings Forskrifter.

I **Sang** have i Aarets Løb 71 Elever og Skolesøgende haft Undervisning. Tillige have 12 Elever hver haft 2 halve Timers ugentlig Undervisning i Instrumentalmusik.

I **Riffelskydning** deltog i Skoleaaret 1875—76 18 Disciple af 6te og 5te Klasse. Der blev gjort 550 Skud paa 100 Alen (609 Points, 334 Træffere, Sum af Points 943); 320 Skud paa 200 Alen (432 Points, 234 Træffere, Sum af Points 666); 120 Skud paa 300 Alen (173 Points, 92 Træffere, Sum af Points 265); 120 Skud paa 400 Alen (114 Points, 77 Træffere, Sum af Points 191).

Disciplene.

Ved forrige Programs Udgivelse talte Skolen 116 Disciple, nemlig 82 Elever og 34 skolesøgende Disciple. Af disse udgik 4 før Examen, 21 dimittteredes og 3 udgik efter Examen, saa at der ved det ny Skoleaars Begyndelse fandtes 88 ældre Disciple. Der optoges til samme Tid 31 ny, saa at Skoleaaret begyndte med 119 Disciple. I Aarets Løb ere 8 Disciple udmeldte, hvorimod 5 ny ere

optagne, saa at der nu i Maj Maaned atter er 116 Disciple, der med Undtagelse af 6te Klasse paa nedenstaaende Liste ere fordelte i Klasserne efter Gjennemsnittet af de Pladser, de i Skoleaaret have opnaaet ved Omflytning.

VI Klasse.

1. Peter Olav Ryberg Hansen, f. $^{20}/_560$. (Provst H. paa Bornholm).
 2. Edvard Ægidius Lützen, f. $^{18}/_{10}57$. (Afd. Lærer L. paa Færøerne).
 3. Povl Ludvig Peter Georg Sylow, f. $^{27}/_{12}59$. (Afd. Byfoged og Borgmester S. i Korsør).
 4. Johannes Jørgen Brammer Rüssel, f. $^{30}/_359$. (Skolelærer R. i Buttrup ved Holbæk).
 5. Kristian Frederik Gjern Jacobsen, f. $^{13}/_859$. (Apotheker J. paa Avgustenberg paa Als).
 6. Kristian Frederik Emil Gade, f. $^{22}/_{160}$. (Læge G. i Sønderborg paa Als).
 7. Jens Karl Francisco Johannes Beyerholm, f. $^5/_358$. (Seminarilærer B. paa Johnstrup).
- Alle ere Elever.

Nr. 1, 2 og 4 danne den sproglig-historiske Afdeling, de øvrige den mathematisk-naturvidenskabelige.

V Klasse.

1. Marius Koefoed Zahrtmann, f. $^{26}/_161$. (Overlæge Z. i Rønne).
2. Gutzon Oluf Münster, f. $^{13}/_659$. (Forpagter M. paa Peterslund).
3. Johan Kristian Vibe Harhoff, f. $^{19}/_260$. (Afd. Konferensraad H. i Ringsted).
4. Holger Kristoffer Konrad Nyholm, f. $^{15}/_860$. (Overretsassessor N. i Kjøbenhavn).

5. Johan Frederik Voigt Halvorsen, f. $^{26}/_4$ 60. (Pastor H. i Sandager i Fyn).
6. Lavrits Kristian Münster, f. $^3/_9$ 60. (Broder til Nr. 2).
7. Jakob Hartmann Poulsen, f. $^{29}/_{11}$ 59. (Læge P. i Rønne).

Nr. 3 er skolesøgende Discipel af den math. Retning, de øvrige Elever af den sproglige.

IV Klasse.

1. Marius Godskesen, f. $^7/_7$ 61. (Havneoppebørselskontrollør G. i Kbhvn.).
2. Børge Esaias Bernhof Jacobsen, f. $^{25}/_4$ 62. (Broder til Nr. 5 i VI).
3. Bruno Karl Emil Wesche, f. $^{17}/_5$ 61. (Afd. Grosserer og Skifertækker W. i Kbhvn.).
4. Johannes Juhl Raahauge, f. $^{10}/_3$ 61. (Kbmd. R. i Hull i England).
5. Erik Kirstinus Lavrits Larsen, f. $^{12}/_{12}$ 61. (Murmester L. i Slagelse).
6. Karl Adolf Linstow, f. $^{13}/_6$ 61. (Afd. Justitsraad L. i Sorg).
7. Markus Mathiesen, f. $^{17}/_9$ 60. (Pastor M. i Gjørlev).
8. Karl Herman Schultz, f. $^{15}/_2$ 61. (Jægermester S. til Idagaard og Andvorskov Ladegd.).
9. Ludvig Frederik Vilhelm Dahlerup, f. $^{15}/_8$ 61. (Birke-dommer D. paa Amager).
10. Morten Kristian Hempel Dreyer, f. $^{21}/_6$ 60. (Redaktør, Kancelliraad D. i Odense).
11. Henrik Louis Blauenfeldt, f. $^{28}/_{11}$ 59. (Pastor B. i Lundforlund).
12. Frederik Josef Frederikson, f. $^{31}/_3$ 60. (Apotheker F. i New Orleans i Amerika).

13. Valdemar Avgust Peter Harald Buchwald, f. $^{24}/_{4}60$. (Proprietær B. til Estruplund i Jylland).
14. Viktor Emanuel Camillo Bruun, f. $^{21}/_{8}60$. (Litteratus C. B. i Kjøbhvn.).
15. Hans Winther, f. $^{20}/_{8}61$. (Provst W. i Gimlinge).
16. Andreas Boghart Richter, f. $^{21}/_{5}61$. (Pastor R. i Boslunde).
17. Jens Peter Nikolaj Østergaard, f. $^{10}/_{7}61$. (Inspektør Ø. paa Sorø Amts Sygehus).

Nr. 6 og 17 ere skolesøgende Disciple, de øvrige Elever.

Nr. 3, 4, 5, 8, 9, 12, 13 og 15 udgjøre den matematisk-naturvidenskabelige Afdeling, de øvrige den sproglig-historiske.

IV Realklasse.

1. Jens Harald Thorning Paludan, f. $^{15}/_{9}59$. (Pastor P. paa Fæjød).
2. Hans Frederik Vilhelm Christensen, f. $^{26}/_{8}61$. (Guldsmed C. i Sorø).
3. Ejnar Kjellerup, f. $^{9}/_{6}60$. (Adjunkt K. i Sorø).
4. Valdemar Emil Rikard Nielsen, f. $^{16}/_{10}59$. (Pastor N. i Odden).
5. Henning Marius Møller, f. $^{25}/_{7}59$. (Fhv. Propr. M. i Kbhvn.).

Nr. 1 er Elev, de øvrige skolesøgende Disciple.

III Klasse.

1. Gravers Kristian Jakobsen Kokholm Bjerre, f. $^{3}/_{12}59$. (Kbmd. B. i Hygum i Jylland).
2. Avgust Reenberg Flagstad, f. $^{8}/_{8}61$. (Pastor emerit. F. i Kbhvn.).

3. Karl Kristian Henrik Hoiberg, f. $^{23}/_{12}61$. (Plejefader Pastor Krog-Meyer i Nidløse).
4. Jørgen Karl Henrik Tegner, f. $^{23}/_{6}61$. (Overingeniør, Justitsraad T. i Aarhus).
5. Johannes Visby, f. $^{21}/_{11}61$. (Kbmd. V. i Nakskov).
6. Johannes Kristian Magnus Rump, f. $^{11}/_{8}61$. (Byfoged og Borgmester R. i Korsør).
7. Ludvig Sylow, f. $^{6}/_{10}61$. (Broder til Nr. 3 i VI).
8. Mads Rasmussen, f. $^{14}/_{7}60$. (Gaardmand Rasmus Hansen i Bregnemose i Fyn).
9. Hans Jørgen Tornøe Hørlück, f. $^{13}/_{1}62$. (Skolelærer H. i Hesselager i Fyn).
10. Frederik Jens Vilhelm Madsen, f. $^{13}/_{3}63$. (Skuespiller M. i Kbhvn.).
11. Emil Ole Ludvig Smith, f. $^{18}/_{9}62$. (Afd. Pastor S. i Tystrup).
12. Theodor Jermiin Arenstorff, f. $^{14}/_{12}60$. (Afd. Stamhusbesidder A. til Overgaard i Jylland).
13. Vilhelm Rosenberg, f. $^{20}/_{8}62$. (Dr. phil. R. i Kbhvn.).
 Nr. 3, 4 og 7 ere skoles. Disciple, de øvrige Elever.
 Nr. 6, 7, 9 og 13 udgjøre den matematisk-naturvidenskabelige Afdeling, de øvrige den sproglig-historiske.

III Realklasse.

1. Karl Vincens Oppermann, f. $^{21}/_{16}63$. (Skovrider og Landmaaler O. i Nyrup).
2. Andreas Molbeck Lundh, f. $^{14}/_{10}60$. (Apotheker L. i Korsør).
3. Ludvig Brandstrup, f. $^{16}/_{8}61$. (Skolelærer B. i Tranekær).

4. Lavrits Alexander Christensen, f. $17/263$. (Broder til Nr. 2 i IV Realkl.).
5. Johan Karl Georg Rechtvig, f. $27/461$. (Slagter R. i Sorø).
6. Valdemar Kristian Petersen, f. $27/1161$. (Afd. Bager P. i Kbhvn.).
7. Louis Felix Siboni, f. $16/462$. (Musiklærer og Organist S. i Sorø).
8. Andreas Esbensen Brodtkorb, f. $15/562$. (Kbmd. B. i Vardø i Norge).
9. Theodor Valdemar Axel Rechtvig, f. $6/762$. (Broder til Nr. 5).
10. Alfred Viktor Emanuel Poulsen, f. $13/1262$. (Kbmd. P. i Sorø).
11. Kristian Frederik Heise, f. $24/1061$. (Pastor H. i Pedersborg). Er nylig optagen i Skolen.
Nr. 1, 2, 3 og 6 ere Elever, de øvrige skoles.
Disciple.

II Klasse.

1. Niels Hans Godskesen, f. $21/263$. (Broder til Nr. 1 i IV).
2. Kristian Wilster, f. $15/665$. (Afd. Akademilæge W. i Sorø).
3. Helge Vedel, f. $21/1163$. (Amtmand, Kammerherre V. i Sorø).
4. Thomas Thomsen, f. $19/561$. (Kongslejlænding Thomas Jakobsen i Sandevaag, Færøerne).
5. Vilhelm Blauenfeldt, f. $22/961$. (Broder til Nr. 11 i IV).
6. Harald Erik Agnar Rump, f. $2/363$. (Broder til Nr. 6 i III).

7. Tyge Josias Allese de Fine Bunkeflod, f. $1/1063$. (Apotheker B. i Stubbekjøbing).
8. Hans Bredal Møller, f. $17/1262$. (Afd. Propr. M. til Vejstrupgaard i Fyn).
9. Johan Ludvig Freuchen, f. $21/463$. (Pastor F., Fængselspræst paa Vridsløselille Forbedringshus).
10. Viktor Johannes Thor Nissen, f. $15/762$. (Bygningskonduktør N. i Sorø).
11. Niels Peter Schjerbeck, f. $20/464$. (Civilingenieur og Fabrikant S. ved Sorø).
12. Hans Jørgen Rasmussen Jagd, f. $28/263$. (Kapt. J. til Egebæksande i Jylland).
13. Frederik Jørgensen, f. $23/1063$. (Skolelærer J. i St. Ibs paa Bornholm). Er nylig optagen i Skolen. Nr. 2, 3, 10 og 11 ere skoles. Disciple, de øvrige Elever.

II Realklasse.

1. Axel Vilhelm Scheel, f. $15/464$. (Fhv. Godsforvalter S. i Kbhvn.).
2. Karl Frederik Sofus Holmblad, f. $5/164$. (Forretningsfører H. i Nakskov).
3. Emil Holm, f. $3/563$. (Propr. H. til Lerchenfeldt).
4. Peter Vilhelm Julius Wiboltt, f. $27/362$. (Kbmd. W. i Nakskov).
5. Edvard Emil Carlsen, f. $22/960$. (Godsforvalter C. paa Bækkeskov).
6. Jens Gerhard Petersen, f. $30/1062$. (Kbmd. P. i Kjøge).
7. Kristian Henrik Friis Hattensen, f. $19/863$. (Gouvernementssekretær, Justitsraad H. paa St. Thomas).

8. Hans Oskar Nienstædt, f. $^{17}/_{7}63$. (Grosserer N. i Kbhvn.).
9. Kristian Karberg Jürgensen, f. $^{19}/_{7}61$. (Propr. J. til Baadsager paa Als).
10. Karl Heinrich Krabbe, f. $^{5}/_{12}61$ (Inspektør, Premierlieutn. K. paa Sorø Banegaard).
Nr. 10 er skoles. Discipel, de øvrige Elever.

I Klasse.

1. Vilhelm Rasmus Andreas Andersen, f. $^{16}/_{10}64$. (Provst A. i Ringsted).
2. Holger Lund, f. $^{16}/_{2}64$. (Pastor L. i Arninge paa Laaland).
3. Emil Friis Buchwald, f. $^{19}/_{8}64$. (Broder til Nr. 13 i IV Kl.).
4. Georg Povl Edvard William Klingsey, f. $^{25}/_{5}64$. (Afd. Stukkaturfabrikant K. i Kbhvn.).
5. Malte Valdemar Kofod, f. $^{7}/_{3}63$. (Pastor K. i Todbjerg i Jylland).
6. Jakob Kristian Zinn, f. $^{3}/_{3}65$. (Afd. Skolelærer Z. i Flinterup).
7. Henry Josef Frederikson, f. $^{26}/_{12}61$. (Broder til Nr. 12 i IV).
8. Otto Vilhelm Mandrup Poulsen, f. $^{1}/_{1}64$. (Snedker P. i Sorø).
9. Adolf Frederik Marius Nielsen, f. $^{3}/_{5}63$. (Skolelærer N. i Bavelse).
10. Povl Max Müller Schou, f. $^{28}/_{11}64$. (Kbmd. S. i Slagelse).
11. Henrik Nikolaj Winther, f. $^{8}/_{8}63$. (Broder til Nr. 15 i IV).

12. Hans Jakob Thomsen Boesgaard Rasmussen, f. $\frac{9}{8}65$. (Prokurator R. til Skrøbelevgd. paa Langeland).
13. Alfred Henry Tegner, f. $\frac{26}{6}64$. (Broder til Nr. 4 i III Kl.).
14. Ludvig Kristian Østergaard, f. $\frac{17}{4}65$. (Broder til Nr. 17 i IV Kl.).
15. Johan Kristian Rømer, f. $\frac{16}{4}63$. (Skibsmægler R. i Kbhvn.).
16. Herman Karl Vilhelm Siegmundfeldt, f. $\frac{14}{3}65$. (Apotheker S. i Glostrup).
17. Karl Andreas Esbensen, f. $\frac{28}{4}64$. (Forpagter E. paa Raakildegaard i Jylland).
18. Harald Peter Nis Petersen, f. $\frac{2}{1}64$. (Apotheker P. i Svenborg).
19. Ernst Thomas Staggemeier, f. $\frac{28}{2}64$. (Kapt. S. i Nyborg).

Nr. 1, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 17 og 18 ere skolesøgende Disciple, de øvrige Elever.

I Realklasse.

1. Valdemar Ferdinand Holmsen, f. $\frac{3}{3}61$. (Kbmd. H. i Helsingfors i Finland).
2. Alfred Josias Wiboltt, f. $\frac{17}{5}63$. (Broder til Nr. 4 i II R.).
3. John Kristian Vilhelm Lund, f. $\frac{11}{8}62$. (Flv. Propr. L., nu i Sorø).
4. Vigant Barker Clausen, f. $\frac{1}{2}63$. (Kbmd. C. i Kbhvn.).
5. Frans Anton Dybbøl Smith, f. $\frac{10}{12}63$. (Kbmd. S. i Sorø).
6. Anders Johny Hoel Holmsen, f. $\frac{27}{6}63$. (Broder til Nr. 1).

7. Sofus Karl Adolf Thaarup, f. $16/1164$. (Afd. Godsforvalter T. paa Broholm i Fyn).
8. Valdemar Gustav Frederik Parbst, f. $2/1264$. (Afd. Snedker P. i Sorø).
9. Oluf Erik Nyborg, f. $7/264$. (Forpagter N. paa Zastrov i Fyn).
10. Axel Peter Svend Schiønmann, f. $7/1261$. (Kbmd. S. i Sorø).
11. Adolf Johan Boye, f. $20/464$. (Kapt. B. paa St. Croix).
12. Axel Johan Carlsen, f. $22/462$. (Broder til Nr. 5 i II R.).
13. Just Urban Evgen Hansen, f. $24/363$. (Afd. Kbmd. H. i Sorø).
14. Louis William Kastrup, f. $20/963$. (Forpagter K. paa Lynga i Halland). Er nylig optagen i Skolen.
Nr. 2, 7, 9 og 11 ere Elever, de øvrige skole-søgende Disciple.

Beneficier.

Gratispladser paa Opdragelsesanstalten have været tildelte 14 Elever, nemlig: P. O. R. Hansen, E. Æ. Lützen, P. L. P. G. Sylow, J. J. B. Rüssel, K. F. G. Jacobsen, K. F. E. Gade, J. K. F. J. Beyerholm, M. Godskesen, B. K. E. Wesche, V. E. C. Bruun, H. L. Blauenfeldt, J. H. T. Paludan, G. K. J. K. Bjerre og A. R. Flagstad.

Ansøgninger om Gratispladser maa hvert Aar fornyes. De stiles „Til Kongen“ og indsendes til Rektor.

Det Müllerske Legat (100 Kroner) har været tillagt følgende Elever: P. O. R. Hansen, P. L. P. G. Sylow, K. F. E. Gade, M. Godskesen, M. Mathiesen, F. L. V. Dahlerup, H. Winther, A. B. Richter, A. R. Flagstad, E. O. L.

Smith, J. K. M. Rump, K. V. Oppermann, N. H. Godskesen, J. L. Freuchen, V. Blauenfeldt, H. E. A. Rump og H. J. R. Jagd.

Ansøgninger om dette Legat, der kun kan tillægges Elever, som ere Sonner af kongelige Embedsmænd, maa ligeledes hvert Aar fornyes og forsynes med ny Transg-attest. De stiles til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet og indsendes til Rektor.

Nedsættelse af 96 Kroner i det aarlige Elevkontingent 400 Kr. er tilstaaet følgende 8 Elever: G. O. og L. K. Münster, M. Rasmussen, K. V. Oppermann, L. Brandstrup, H. J. R. Jagd, A. V. Scheel og J. G. Petersen samt extraordinært til de fra Rønne Skole overflyttede Elever M. K. Zahrtmann og J. H. Poulsen.

Fritagelse for at erlægge Skolepenge (96 Kr.) er tilstaaet følgende skolesøgende Disciple: K. A. Linstow, J. P. N. Østergaard, L. A. og H. V. F. Christensen, V. E. R. Nielsen, L. Sylow, J. K. G. og T. V. A. Rechtvig, K. Wilster, O. V. M. Poulsen og V. G. F. Parbst, samt extraordinært til E. Kiellerup og L. F. Siboni som Sonner af Lærere.

Af det særlige Stipendiefond for Sorø, Frederiksborg og Roskilde lærde Skoler har J. J. B. Rüssel nydt højeste Stipendium (100 Kr.), E. Æ. Lützen og J. K. F. J. Beyerholm mellemste Stipendium (70 Kr.) og L. K. Münster, B. E. B. Jacobsen og L. Sylow laveste Stipendium (40 Kr.).

Til at nyde Overlærer A. Sibberns Legat for 1876 har Lærerkollegiet efter Sibberns Død udnævnt Stud. Theol. V. K. A. Lindboe, dimitteret i 1874.

Forskjellige Efterretninger.

Bibliotheket

er i Aaret 1875 blevet forøget med 280 Bind og udgjør nu 35,853 Bind, hvoriblandt 2 værdifulde Gaver af Højesteretsassessor F. Krieger. Af Doubletter er intet afhændet; Restbeholdningen for det tidligere solgte er 28 Kr. 88 Øre. Udlaan og det specielle Tilsyn er overdraget til Overlærer Bang.

Den naturhistoriske Samling

er i dette Skoleaar forøget med følgende Gjenstande:

En Samling af Bjergarter og Forsteneringer fra Bornholm.

Epistilbit fra Tegarhon ved Berufjord. Island.

En Samling tertiære Forsteneringer fra Pariserbækkenet, bestemte af Deshayes.

Samlingen har faaet 6 ny Skabe.

Oldsagsamlingen

er forøget med følgende Gjenstande:

20 Perler hørende til Mellem-Jernalderen eller den yngre Jernalder fra Bornholm, givne af Amtmand Kherre. E. Vedel.

Det specielle Tilsyn med disse to Samlinger er overdraget til Overlærer Lorenzen.

Den fysiske Samling,

der staar under Tilsyn af Overlærer Ibsen, er bleven forøget med en Theodolith.

Discipelbibliotheket.

I Aarets Løb ere følgende Bøger tilkomne:

Grimm: Græske og romerske Sagn. 1—2.

Reid: Flugten til Skoven.

— Den vilde Jægerske.

Reid: Plantejægerne.

— Skarpskytterne.

— Ørkenens Robinson.

Andersen. Saml. Skrifter. 29—32.

Bergsøe. I Skumringen.

Björnson. Mellem Slagene.

Bøgh. Fortællinger. 1—2.

— Otte Forelæsninger.

Doct. Niels Sparre.

Etlar. Skrifter, ny Række 4 (Gjennem Brændingen).

Holst. For Romantik og Historie. 10, 11—12, 13.

Lange. Af Livet og Naturen.

Rosing. Et Foraarsbillede.

— Fire Digte.

Sagaer fortalte af Snorrason og Arentzen. 1—5.

Byron. Digte ved Lembcke. 2.

D'Ewes. Vidt og bredt.

Shakespeare. Dram. Værker ved Lembcke. 1—18.

Thompson. Frihedsmændene fra Vermont.

Verne. Fem Uger i Ballon.

Danmarks, Norges og Sveriges Historie med Illustrationer. 2—5.

Møller. Om Oehlenschläger.

Plutarks Levnedsskildringer. 1.

Tidsskrift, nordisk. 1876. 1—2.

Fra Videnskabens Verden. 3.

Af et Par Bøger ere opslidte Exemplarer afløste af ny. Samlingen bestyres af Adjunkt Hoff. Medhjælper ved Udlaanet har Elev K. Gade været.

Festligheder.

Følgende Festligheder have fundet Sted i Skoleaaret:

Den 1ste Oktober Cricketkamp imellem Eleverne indbyrdes og derpaa følgende Dans.

Den 17de December Komedie af Elever med paafølgende Dans.

Den 15de April Bal i Anledning af Hs. Maj. Kongens Fødselsdag.

Den 27de Maj Koncert af Elever med paafølgende Dans.

Den 23de Juni agtes foretagen en Kjøretur.

De aarlige Examina

holdes i Aar i følgende Orden:

Fredag den 15de Juni.

Kl. 8.	VI	}	Dansk Stil		Kl. 4.	VI s. *)	}	
	V	}	(bekj. Stof.)			V s.	}	Fransk Stil.
	IV	}	Dansk Stil.			VI m.	}	Arithmetisk
	IV R	}				V m.	}	Opgave.
						IV		Lat. Stil.
						IV R.		Tysk Stil.

Lørdag den 16de Juni.

Kl. 8.	VI s.	}	Lat. Version.		Kl. 4.	VI	}	Dansk Stil
	V s.	}				V	}	(fri Opg.)
	VI m.	}	Beregnings-			IV	}	Geom. Opg.
	V m.	}	opgave.			IV R.	}	
	IV	}	Arithm. Opg.					
	IV R.	}						

Mandag den 18de Juni.

Kl. 8.	VI m.	}	Projektions-		Kl. 4.	VI	}	Geom. Opg.
	V m.	}	tegnning.			V m.	}	

*) Ved Klassetallet betegner m den mathematisk-naturvidenskabelige, s den sproglig-historiske Afdeling.

Mandag den 2den Juli.

Kl. 8—10. V. Græsk.	Kl. 3. IV R. Historie.
IV. Historie.	3—5. III, II. Lat. Stil.
III, III R., II, II R., I, I R.	III R., II R., Tysk Stil.
Mathem. og Regneopg.	

Tirsdag den 3die Juli.

Kl. 8—10. V Fransk.	Kl. 3—5. III R. Geografi.
III, III R., II, II R., I, I R.	II R. Tegning.
Dansk Stil.	

Onsdag den 4de Juli.

Kl. 8—10. IV. Græsk.	Kl. 3—5. V. Latin.
II. Tysk.	IV. Naturlære.
II R. Fransk.	IV R. Naturhistorie.
I. Naturhistorie.	III. Historie.
	III R. Tegning.

Torsdag den 5te Juli.

Kl. 8—9. V. Naturlære.	Kl. 3—5. IV R. Geografi.
8. IV. Latin.	II R. Geometri.
8—10. III. Naturhist.	I. Fransk.
II. Geografi.	I R. Religion.
10—12. III R. Geometri.	5. VI Græsk.

Fredag den 6te Juli.

Kl. 8. VI. Historie.	Kl. 3. VI. Oldnordisk.
IV. Tysk.	3—4. V m. Matematik.
8—10. III. Arithmetik.	3—5. III. Geografi.
I R. Geografi.	III R. Tysk.
10—12. IV R., Naturlære.	II R. Historie.
II. Latin.	
I. Matematik.	

Lørdag den 7de Juli.

Kl. 8. VI. Latin.	Kl. 3—5. III s. Græsk.
8—10. V. Oldnordisk.	III R. Historie.
II R. Engelsk.	II. Geometri.
I. Tysk.	II R. Geografi.
10—12. III m. Naturlære.	I R. Matematik.
I R. Fransk.	
11. IV R. Tysk.	
1. VI. Tysk.	

Mandag den 9de Juli.

Kl. 9. Prøve med de ny indmeldte.	Kl. 3—5. IV. III. Fransk.
	III R. Naturlære.
	II R. Naturhistorie.

Tirsdag den 10de Juli.

Kl. 8.	IV, IV R. Mathem.	Kl. 3—5.	III R., II. Fransk.
8—10.	III. Tysk.		II R. Religion.
	II. Naturhistorie.	5.	VI m. Naturlære.
	I R. Engelsk.		
10—12.	V. Historie.		
	I. Geografi.		

Onsdag den 11te Juli.

Kl. 8.	VI. Fransk.	Kl. 3—5.	V. Engelsk.
8—10.	III. Latin.		II R. Arithmetik.
	III R. Naturhistorie.		I R. Tysk.
	I. Historie.	4.	VI m. Mathematik.
10—12.	II. Arithmetik.		
	I R. Naturhistorie.		
12.	VI s. Naturlære.		

Torsdag den 12te Juli.

Kl. 8.	VI Engelsk.	Kl. 3.	IV R. Engelsk.
8—10.	II R. Tysk.	3—5.	IV. Naturhistorie.
	I. Latin.		III R. Arithmetik.
10—12.	III. Geometri.		I. Religion.
	III R. Engelsk.		
	II. Historie.		

Fredag den 13de Juli.

Kl. 8.	IV. Geografi.
8—10.	IV R. Fransk.
	II. Religion.
	I R. Historie.

Lørdagen den 14de Juli Kl. 3 foretages Omflytningen. De ny til Skolen indmeldte Disciple prøves Mandagen den 9de Juli fra Kl. 9 Form. Onsdagen den 15de August Kl. 8 Form. begynder Undervisningen atter efter Sommerferien.

Til at overvære de mundtlige Prøver indbydes de af Disciplenes Fædre eller Værger samt alle andre Velyndere af Skolen, som dertil maatte have Lejlighed.